

Výběr důležitých rozhodnutí
Evropského soudu pro lidská práva
pro justiční praxi z pohledu
Nejvyššího soudu

1/2016

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek

Výběr důležitých rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva pro justiční praxi z pohledu Nejvyššího soudu

Výběr důležitých rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva pro justiční praxi z pohledu Nejvyššího soudu je připravován v kolektivu soudců Nejvyššího soudu, vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva a pracovníků z oddělení analytiky a srovnávacího práva Nejvyššího soudu a má za cíl zvýšit povědomí odborné právní veřejnosti o aktuálních a konečných rozhodnutích Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku. Ve snaze o maximální informovanost jsou skutkový stav a řízení u vnitrostátních soudů shrnuty stručně tak, aby měl čtenář dobrý přehled o základních důvodech stížnosti. Důraz je kladen na pečlivý výběr nejpodstatnějších částí odůvodnění rozhodnutí, které jsou předloženy. Autorské komentáře, zpracované většinou soudci Nejvyššího soudu, vystihují přínos daného rozhodnutí pro české právní prostředí, odkazy na články Úmluvy a příslušná dotčená ustanovení národního práva spolu s uvedením klíčových slov zvyšují odbornou hodnotu periodika.

Redakční rada:

Předseda: prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.
Členové: JUDr. Antonín Drašík, Mgr. Aleš Pavel, JUDr. Pavel Pavlík,
JUDr. Lubomír Ptáček, JUDr. Vít A. Schorm, JUDr. Pavel Simon,
Mgr. et Mgr. Katarína Šipulová, JUDr. Jindřich Urbánek
Adresa redakce: Nejvyšší soud, Burešova 20, 657 37 Brno
tel.: +420 541 593 111, fax: +420 541 213 493
e-mail: podatelna@nsoud.cz

Přílohový sešit LXXXV, ročník přílohových sešitů XXII, sešit číslo 1/2016
Vychází 23. března 2016.
ISSN 1214-3839, EMK

ÚVODEM k číslu 1/2016

Tzv. „modrá sbírka“ Nejvyššího soudu začala vycházet čtyřikrát ročně jako přílohový sešit Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek v roce 1995, pod názvem Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Strasbourgu.

Vznik tohoto přílohového sešitu byl ovlivněn nejen rostoucím zájmem právnické veřejnosti o rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva poté, co se Česká republika stala smluvní stranou Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, ale také nezapomenutelným osobním podílem JUDr. Karla Jungwiera, tehdejšího soudce Nejvyššího soudu České republiky, který se v září roku 1993 stal prvním českým soudcem Evropského soudu pro lidská práva, kde působil až do konce října 2012. Snahou soudce Jungwiera i Nejvyššího soudu bylo zpřístupnit aktuální judikaturu štrasburského soudu nejen soudcům Nejvyššího soudu, ale také soudcům nižších stupňů soudní soustavy, v jejichž rozhodnutích musí úcty k základním právům člověka rezonovat zejména. Ochrana Úmluvou zaručených práv a svobod tak není úlohou pouze evropských, ústavních nebo nejvyšších soudních instancí.

Obsahově nový rozměr získal sešit v roce 2014, kdy se tehdejší předsedkyně Nejvyššího soudu JUDr. Iva Brožová, která hojně ve své soudcovské praxi u Ústavního soudu a později u Nejvyššího soudu odkazovala na štrasburskou judikaturu, stala předsedkyní redakční rady. Ve snaze o zvýšení počtu referovaných rozhodnutí Soudu bylo upuštěno od dvojazyčného formátu, kdy sešit obsahoval jak původní verzi rozhodnutí ve francouzském či anglickém jazyce, tak uvedení českého překladu. Důraz na praktickou využitelnost této judikatury u českých soudů byl zvýrazněn nejen novým názvem periodika, který vycházel od roku 2014 jako „Výběr důležitých rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva pro justiční praxi z pohledu Nejvyššího soudu“, ale také přidáním nových prvků, které zvýšily odbornou úroveň materiálu. Současný koncept zpracovávaných anotací vychází z potřeby informovat odbornou veřejnost o aktuálních rozhodnutích, která jsou již konečná. Skutkový stav a řízení u vnitrostátních soudů jsou shrnuty sice stručně, nicméně tak, aby měl čtenář dobrý přehled o základních právních problémech a důvodech stížnosti. Důraz je následně kladen na pečlivý výběr nejpodstatnějších částí odůvodnění rozhodnutí, které jsou následně překládány. Autorské komentáře, zpracované většinou soudci Nejvyššího soudu, vystihují přínos daného rozhodnutí; odkazy na články Úmluvy a příslušná dotčená ustanovení národního práva spolu s uvedením klíčových slov zvyšují odbornou hodnotu periodika.

Od roku 2015 je předsedou redakční rady Výběru důležitých rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva pro justiční praxi z pohledu Nejvyššího soudu předseda Nejvyššího soudu prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D., který společně s redakční radou složenou především ze soudců Nejvyššího soudu dbá na vysokou odbornou úroveň periodika a jeho aktuálnost. Nejvyšší soud považuje „modrou sbírku“ za cenný zdroj informací, který má sloužit nejen soudcům a justici při rozhodování o právech a povinnostech občanů, ale který ukazuje limity práv a povinností zaručených Úmluvou pro jednotlivce, kterým má spravedlnost sloužit především.

Mgr. Aleš Pavel
člen redakční rady

OBSAH

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 22765/12 ve věci Apostu proti Rumunsku	s. 7
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 2361/13 ve věci G. S. proti Gruzii	s. 19
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 37553/05 ve věci Kudrevičius a ostatní proti Litvě	s. 30
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 23380/09 ve věci Bouyid proti Belgii	s. 43
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 30123/10 ve věci Ferreira Santos Pardal proti Portugalsku	s. 57

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
TŘETÍ SEKCE
3. února 2015
VĚC APOSTU
(rozsudek ve věci Apostu proti Rumunsku, stížnost č. 22765/12)

Dotčené články Úmluvy:
čl. 3, čl. 8

Odkazy na českou právní úpravu:

čl. 7, 10 a 17 Listiny základních práv a svobod,
§ 81 a následující zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník,
§ 8a zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, § 180 zákona č. 40/2009 Sb.,
trestní zákoník,
§ 9, § 26 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně
některých souvisejících zákonů,
§ 14 odst. 9 zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby,
§ 14, § 15, § 62a vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 109/1994 Sb.,
kterou se vydává řád výkonu vazby.

Klíčová slova:

**Únik informací – pozitivní závazky – respektování soukromého života –
vazba – zákaz ponižujícího zacházení – materiální podmínky**

**K otázce úniku osobních informací (útržků z telefonních konverzací)
o podezřelém a k otázce materiálních podmínek ve vazbě**

Autorský komentář:

V předkládaném rozhodnutí řešil ESLP celkem čtyři okruhy otázek vztahující se jednak k tvrzenému porušení čl. 3 Úmluvy, dále k tvrzenému porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy, k tvrzenému porušení čl. 8 Úmluvy a konečně k jiným tvrzeným porušením Úmluvy (zde však ESLP stížnost odmítl jako zjevně neopodstatněnou).

V prvním případě se zabýval na základě seznanych okolností dané kauzy především problematikou týkající se materiálních podmínek ve vazbě se závěrem, že tyto podmínky v zadržovacím zařízení stěžovateli způsobily újmu, která přesáhla nezbytnou míru strádání spjatou s výkonem vazby, a tudíž dosáhla minimální míry závažnosti nutné k založení faktu ponižujícího jednání podle čl. 3 Úmluvy. Na tomto místě je možno připomenout např. též rozsudek ESLP ze dne 25. listopadu 2014 ve věci *Vasilescu proti Belgii*, stížnost č. 64682/12, který byl uveřejněn v sešitu 1/2015 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek – Výběru důležitých rozhodnutí

ESLP pro justiční praxi z pohledu Nejvyššího soudu, analogicky se též zabývající oblastí možného porušení čl. 3 Úmluvy.

Pokud se ESLP dále zabýval tvrzeným porušením čl. 5 odst. 4 Úmluvy, posuzoval, zda stěžovateli bylo umožněno přijmout účinnou právní pomoc od svého právního zástupce za účelem zpochybnění rozhodnutí soudu o umístění do vazby. Jde nepochybně o významnou otázku, na niž reflektuje mimo jiné čtvrtý odstavec čl. 40 Listiny základních práv a svobod. ESLP mimo jiné též zdůrazňuje zásadu, že důvěrná komunikace klienta s právním zástupcem je chráněna Úmluvou jako důležitá záruka práva na obhajobu.

Publikování výňatků z vyšetřovacích spisů, včetně záznamů telefonních odposlechů, v médiích v důsledku zákonem neodůvodněného úniku informací nebývá zcela výjimečnou praxí. Podle názoru soudu může být takovýto únik nevěřejných informací z trestního spisu považován podle okolností případu při jejich zveřejnění za zásah do stěžovatelova práva na respektování soukromého života. Rozhodnutí ESLP v této věci tak má proto význam mimo jiné i pro spory, v nichž je řešena otázka mezí ochrany svobody projevu, neboť takto publikovaná informace nepochybně vybočuje z mezí v demokratické společnosti obecně uznávaných pravidel slušnosti (čl. 17 v poměru k čl. 10 Listiny základních práv a svobod).

(JUDr. Pavel Pavlík)

SKUTKOVÝ STAV

Antikorupční oddělení rumunského státního zastupitelství zahájilo trestní vyšetřování proti stěžovateli, jeho manželce a třem podnikatelům na základě podezření z opakované korupční trestné činnosti, které se podezřelí měli dopustit v době výkonu starostského úřadu stěžovatelem v Kluži. Státní zástupce získal povolení k zachycení stěžovatelových telefonních hovorů, jejichž záznam byl připuštěn jako důkazní prostředek proti stěžovateli. Policie provedla také prohlídku v bytě stěžovatele a jeho kanceláři, následně byl stěžovatel dne 9. listopadu 2011 předvolán k výslechu na ředitelství antikorupčního oddělení v Kluži, čemuž byla přítomna také média včetně novinářů a televizního štábu a informace o zadržení stěžovatele se rychle rozšířila. Na základě rozhodnutí státního zástupce a předběžného rozhodnutí odvolacího soudu byl stěžovatel umístěn do vazební věznice s ohledem na závažnost a pokračující povahu trestných činů (přes dva roky) a s cílem zabránit dalším korupčním trestným činům stěžovatele a ovlivňování dalších svědků. Stěžovatel se proti rozhodnutí odvolal, rozhodnutí však potvrdil rumunský Nejvyšší soud. Pobyt ve vazbě byl stěžovateli několikrát prodloužen, neboť soud seznal, že důvody pro zadržení stále trvají; všechna odvolání proti rozhodnutí o prodloužení vazby byla zamítnuta Nejvyšším soudem.

Výšetřování trestné činnosti stěžovatele bylo dne 30. listopadu 2011 rozšířeno o další trestné činy, kterých se měl stěžovatel dopustit, a dne 22. prosince 2011 bylo zahájeno trestní řízení proti pěti obžalovaným, včetně stěžovatele, u odvolacího soudu v Kluži, který o věci rozhodoval jako soud prvního stupně. Věc byla na žádost stěžovatele, které dne 20. února 2012 vyhověl Nejvyšší soud, předána odvolacímu soudu v Targu Mures z důvodu možné zaujatosti klužských soudců. Podle posledních informací Soudu není trestní řízení dosud ukončeno.

Úryvky z konverzací stěžovatele s jinými obžalovanými či třetími osobami byly zajištěny jako důkazní prostředky a publikovány prostřednictvím médií široké veřejnosti ještě předtím, než byli stěžovatel a další podezřelí postaveni před soud. I z titulků článků lze usoudit, že média měla k dispozici úryvky těchto rozhovorů. Několik článků se dokonce týkalo rozhovorů stěžovatele s třetími osobami a mnohé články odhalovaly aspekty z rodinného života stěžovatele, které neměly s trestním řízením, vedeným proti němu, nic společného.

Stěžovatel byl zadržován v detenčním zařízení na klužské policejní stanici mezi 9. listopadem 2011 a 6. lednem 2012, kromě dvou krátkých období v souvislosti se zajištěním jeho přítomnosti u přelíčení na Nejvyšším soudu. Dne 6. ledna 2012 byl stěžovatel převezen do vězení v Gherle, kde pobýval s menšími přestávkami asi 28 dní. Stěžovatel nebyl spokojen s podmínkami panujícími v tomto zadržovacím zařízení, namítal přelidněnost v celách, nízkou teplotu vzduchu a špatné hygienické podmínky. Za účelem zajištění přítomnosti stěžovatele u soudu byl stěžovatel po dobu pěti dní zadržen v Rahově, kde dle názoru stěžovatele nebylo žádné topení a cela byla opět přelidněna. Stěžovatel poukazoval také na podmínky při jeho převozu mezi věznicemi. Dne 26. ledna 2012 podal stěžovatel vedení věznice v Gherle žádost o vytvoření vhodných podmínek pro přípravu své obhajoby za přítomnosti svého právníka, když uvedl, že do té doby ho od jeho právního zástupce dělila skleněná přepážka a musel mluvit přes mikrofon. Podobnou žádost podal znovu v březnu roku 2012, obě žádosti byly ale zamítnuty s poukazem na zákonné podmínky, které oddělení zadržených a právních zástupců umožňují a ospravedlňují.

Dne 9. ledna 2012 se stěžovatel dovolal ochrany jako osoba ve zranitelném postavení podle článku 7 Pravidel o aplikaci práva č. 275/2006 a následně prováděl všechny činnosti odděleně od ostatních vězňů.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K tvrzenému porušení čl. 3 Úmluvy

74. Stěžovatel brojil proti podmínkám panujícím ve vazbě v budově klužské policejní stanice a dále ve věznicích v Gherle a Rahově zejména v souvislosti s přelidněním, nedostatkem denního světla, topení a větrání. Taktéž vyzdvihl nevhodné

podmínky, ve kterých byl převážen z věznice v Gherle do věznice v Rahově dne 12. ledna 2012. Odkázal na čl. 3 Úmluvy, který zní:

„Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.“

A) Stížnost týkající se materiálních podmínek ve vazbě

75. Vláda uvedla, že stěžovatelova stížnost týkající se podmínek jeho zadržení na Klužské policejní stanici a ve věznicích v Gherle a Rahově by měla být zamítnuta jako zjevně nepřipustná. V této souvislosti poukazuje na to, že stěžovatel užíval osobní prostor o rozloze 4 m² v souladu s požadavky Evropského výboru pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. Kromě toho požíval zvláštního postavení jako zranitelná osoba. Vláda sice uznala, že na jeden den, mezi 12. a 13. lednem 2012, sdílel stěžovatel celu se sedmi dalšími zadrženými, ale trvá na tom, že tato situace zůstává pouze ojedinělou.

76. Co se týče materiálních podmínek při výkonu vazby v budově klužské policejní stanice, vláda dodává, že zpráva Evropského výboru pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání z roku 2010 a rozsudek *Viorrel Burzo proti Rumunsku*, č. 75109/01 a 12639/02, rozsudek ze dne 30. června 2009, se dotýká situace, která zde panovala před zadržením stěžovatele, ale která nekoresponduje se současnými okolnostmi.

77. Vláda dále zastává názor, že co se týče větrání, světla a topení v celách, vězeňská správa poskytla stěžovateli dostatečné zázemí ve vazbě.

78. Soud připomíná, že špatné zacházení musí dosáhnout jisté míry závažnosti, aby mohlo spadat do působnosti čl. 3 Úmluvy. V mnoha případech již vyzdvihl, že stát musí zajistit zadržené osobě ve vazbě podmínky, které jsou v souladu s respektem k jeho lidské důstojnosti, a že způsob ani metoda výkonu těchto opatření zadrženou osobu nesmí vystavit utrpení či strádání, jehož intenzita přesahuje nezbytnou míru strádání spjatou s výkonem vazby (viz *Kudla proti Polsku*, č. 30210/96, rozsudek ze dne 26. října 2000, § 94).

79. Při stanovení podmínek ve vazbě by měl být brán v úvahu celkový efekt těchto podmínek, stejně jako specifická tvrzení stěžovatele (viz *Duogoz proti Řecku*, č. 40907/98, rozsudek ze dne 6. března 2001, § 46). Extrémní nedostatek místa ve vězeňské cele je závažným aspektem, který by se měl vzít v úvahu pro účely určení, zda zpochybňované vazební podmínky byly „ponižující“ z pohledu čl. 3 Úmluvy. Ve svých předchozích případech, kde stěžovatelé měli k dispozici osobní prostor menší než 4 m², Soud došel k závěru, že přelidnění bylo natolik závažné, že samo o sobě mohlo založit porušení čl. 3 Úmluvy (viz např. *Sulejmanovic proti Itálii*, č. 22635/03, rozsudek ze dne 16. července 2009, § 51; a *Lind proti Rusku*, č. 25664/05, rozsudek ze dne 6. prosince 2007, § 59). Naopak v jiných případech, kdy nebylo přelidnění tak závažné, aby samo o sobě založilo porušení čl. 3 Úmlu-

vy, Soud nalezl jiné aspekty materiálních podmínek vazby, které pokládá za relevantní při úvaze o souladu s tímto ustanovením. Takové prvky mohou zahrnovat například dostupnost větrání, přístup k dennímu světlu či vzduchu, přiměřené topné podmínky, soulad se základními hygienickými požadavky a možnost užít toaletu v soukromí (viz *Orchowski proti Polsku*, č. 17885/04, rozsudek ze dne 22. října 2009, § 122).

80. Co se týká důkazů prokazujících materiální podmínky ve vazbě, Soud poznamenává, že takové informace většinou spadají do znalostí vnitrostátních autorit. Proto mohou v této souvislosti stěžovatelé zažít jisté těžkosti při obstarávání důkazů k řádnému doložení stížnosti. V takových případech se proto očekává, že stěžovatelé poskytnou minimálně detailní popis faktů a předloží (v největším možném rozsahu) důkazy na podporu své žádosti (viz *Visloguzov proti Ukrajině*, č. 32362/02, rozsudek ze dne 20. května 2010, § 45).

81. K přítomné věci Soud poznamenává, že si stěžovatel stěžoval na podmínky svého zadržení na klužské policejní stanici a ve věznicích v Gherle a Rahově. S ohledem na detailní informace dodané vládou, Soud konstatuje, že stěžovateli ve většině cel, ve kterých byl umístěn, náležel osobní prostor, který nebyl menší než 4 m². Jen na pár hodin mezi 12. a 13. lednem 2012 ve věznici v Rahově byl stěžovatel umístěn v cele měřící 19,58 m² společně s dalšími sedmi zadrženými.

82. Avšak s ohledem na další aspekty materiálních podmínek vazby stěžovatele Soud po porovnání prohlášení obou stran týkajících se hygienických podmínek s nálezy Rumunského helsinského výboru v záležitosti budovy klužské policejní stanice došel k závěru, že za těchto okolností byl stěžovatel zbaven možnosti zachovat si přiměřenou míru osobní hygieny.

83. Kromě toho Soud není přesvědčen o adekvátním vytápění vězeňských cel v Rahově a v Gherle. Vláda sice uvedla, že obě vězeňská zařízení jsou vybavena centrálním vytápěním, ale nedoložila žádné informace o tom, kolik hodin denně opravdu vytápění probíhalo, ani nezmínila průměrnou teplotu uvnitř i vně cel, na kterou bylo vytápění nastaveno. Proto Soud uzavřel, že během zadržení stěžovatele v těchto dvou věznicích nebylo stěžovateli zajištěno adekvátní vytápění (viz *Mihai Laurentiu Marin proti Rumunsku*, č. 79857/12, rozsudek ze dne 10. června 2014, § 32).

84. Soud proto uzavírá, že materiální podmínky v zadržovacím zařízení stěžovateli způsobily újmu, která přesáhla nezbytnou míru strádání spjatou s výkonem vazby, a tudíž dosáhla minimální míry závažnosti nutnou k založení ponižujícího jednání podle čl. 3 Úmluvy. Proto došlo k porušení čl. 3 Úmluvy s ohledem na fyzické podmínky ve výkonu stěžovatelovy vazby.

B. Stížnost týkající se převozních podmínek z věznice v Gherle do věznice v Rahově

... Soud především poukázal na rozdíl mezi popisem podmínek převozu ze strany stěžovatele a ze strany vlády a uvedl, že stěžovatelova tvrzení v tomto směru

nejsou dostatečně prokázána. Z tohoto důvodu stížnost jako zjevně neopodstatněnou odmítl (odst. 85–89).

II. Tvrzené porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy

90. Stěžovatel namítal, že během svého zadržení ve věznici v Gherle mu nebylo umožněno přímé setkání se svým právním zástupcem bez toho, aby byli odděleni skleněnou přepážkou, což ovlivnilo jeho právo na obhajobu. Stěžovatel také tvrdí, že jeho rozhovor s právním zástupcem byl odposloucháván, ne-li dokonce nahráván. Odkazuje na čl. 5 odst. 4 Úmluvy, který zní:

„4. Každý, kdo byl zbaven svobody zatčením nebo jiným způsobem, má právo podat návrh na řízení, ve kterém by soud urychleně rozhodl o zákonnosti jeho zbavení svobody a nařídil propuštění, je-li zbavení svobody nezákonné.“

91. Vláda vznesla námitku nevyčerpání všech vnitrostátních právních prostředků nápravy. Tvrdí, že stěžovatel vyšetřujícímu státnímu zástupci nijak nedal najevo, že by měl těžkosti s přípravou obhajoby. Také dodala, že stěžovatel v době zadržení ve věznici v Gherle nepodal stížnost k pověřenému soudci na základě § 61 Pravidel o aplikaci práva č. 275/2006 a § 1 odst. 4 Nařízení č. 2714/C/2008, ve znění pozdějších předpisů, v souvislosti s § 38 zákona č. 275/2006 Sb.

92. Co se týká merita stížnosti, vláda uvedla, že návštěvy právního zástupce přijímané stěžovatelem se konaly v souladu s účinným právem. Taktéž tvrdí, že vnitrostátní právo garantuje právo na důvěrnou schůzku s právním zástupcem bez limitace jejich počtu nebo trvání a že místnost, ve které dochází ke schůzkám, není vybavena žádnými technickými prostředky k naslouchání či nahrávání rozhovorů. Schůzky stěžovatele s právním zástupcem byly důvěrné a uskutečnily se pod dohledem v místnosti pro tento účel přizpůsobené. Skleněné přepážky byly vytvořeny, aby omezily fyzický kontakt, ale zároveň umožňují předání dokumentů. Dohled byl pouze vizuální, neboť poslouchání v těchto místnostech není povoleno.

93. Ve vztahu k námitce vlády o nevyčerpání všech dostupných prostředků nápravy Soud uvádí, že stěžovatel podal dvě stížnosti ke správě věznice v Gherle, ve kterých uvedl, že skleněná přepážka mu bránila ve vedení důvěrného rozhovoru a výměně dokumentů s jeho právním zástupcem. Přesto konstatuje, že není nutné se námitkou vlády zabývat z důvodu nepřípustnosti dané části stížnosti z následujících důvodů.

94. Soud poznamenává, že stížnost stěžovatele v této věci se týká těžkostí, které ho potkaly ve snaze o napadení rozhodnutí o umístění do vyšetřovací vazby. V této souvislosti soud předesílá, že na základě čl. 5 odst. 4 Úmluvy uvězněná či zadržená osoba je oprávněna dát podnět k zahájení řízení soudu o přezkumu procesních či skutkových podmínek, které jsou stěžejní pro „zákonnost“ omezení její svobody ve smyslu čl. 5 odst. 1 (viz *Brogan a ostatní proti Spojenému království*, č. 11209/84, 11234/84, 11266/84, 11386/85, rozsudek ze dne 29. listopadu 1988, § 65). I když není vždy nutné, aby řízení podle čl. 5 odst. 4 poskytovalo stejné zá-

ruky jako ty obsažené v čl. 6 odst. 1 Úmluvy pro trestní či civilní řízení, musí mít soudní charakter a musí poskytnout jedinci vhodné záruky v závislosti na způsobu omezení svobody. Za účelem rozpoznání, jestli řízení poskytuje základní záruky aplikovatelné v řízení o omezení osobní svobody, musí být brán zřetel na povahu okolností v každém individuálním případě (viz např. *Megyeri proti Německu*, č. 13770/88, rozsudek ze dne 12. května 1992, § 22). Řízení musí být sporné a musí zajišťovat rovnost zbraní obou stran – státního zástupce i zadrženého (viz *Nikolova proti Bulharsku*, č. 31195/96, rozsudek ze dne 25. března 1999, § 58). Jistá forma právního zastoupení může být požadována zejména v případech, kdy zadržený není schopen sám se náležitě hájit nebo i při jiných zvláštních okolnostech (viz *Öcalan proti Turecku*, č. 46221/99, rozsudek ze dne 12. května 2005, § 70).

95. Úkolem Soudu v této věci je posoudit, zda stěžovateli bylo umožněno přijmout účinnou právní pomoc od svého právního zástupce za účelem zpochybnění rozhodnutí soudu o umístění do vazby.

96. Jedním z klíčových prvků účinného právního zastupování klientových zájmů je zásada důvěrnosti informací vyměněných mezi právním zástupcem a klientem. Již dříve v souvislosti s čl. 8 a 6 Úmluvy Soud konstatoval, že důvěrná komunikace s právním zástupcem je chráněna Úmluvou jako důležitá záruka práva na obhajobu [viz např. *Campbell proti Spojenému království*, č. 13590/88, rozsudek ze dne 25. března 1992, § 46; a doporučení REC(2006)2 (viz odst. 62)].

97. Vskutku, kdyby se právní zástupce nemohl setkat se svým klientem a přijmout od něj důvěrné pokyny bez dohledu, jeho pomoc by ztratila na účinnosti, kdežto Úmluva zamýšlí poskytovat práva, která jsou praktická a účinná (viz *Artico proti Itálii*, č. 6694/74, rozsudek ze dne 13. května 1980, § 33).

98. Soud již dříve judikoval, že zasahování do této zásady, a tím i do zásady práva na obhajobu, nemusí nutně spočívat v přerušení hovoru či v tajném odposlouchávání. Opravdové přesvědčení založené na rozumných základech o tom, že jejich rozhovor byl odposloucháván, může být dostačující, z pohledu Soudu, pro omezení právní pomoci, kterou by právní zástupce měl poskytnout. Takové přesvědčení by nevyhnutelně zabránilo svobodnému rozhovoru právního zástupce s klientem a ohrozilo právo zadržené osoby účinně se domáhat zpochybnění zákonnosti jeho umístění ve vazbě (viz *Castravet proti Moldavsku*, č. 23393/05, rozsudek ze dne 13. března 2007, § 51).

99. Zvláštním úkolem Soudu v této věci je rozhodnout, zda byla stěžovateli dána možnost účinné právní pomoci během jeho zadržování ve věznici v Gherle. Musí proto nejdříve posoudit, zda měl stěžovatel a jeho právní zástupce důvodné přesvědčení spočívající na rozumných základech, že jejich konverzace byla zachycována. Stěžovatelovo podání v tomto směru vytváří dojem, že strach ze zachycování rozhovoru s jeho právním zástupcem je neopodstatněný. Kromě toho stěžovatel nepředložil žádné důkazy k prokázání faktu, že skleněná přepážka byla překážkou pro výměnu dokumentů mezi ním a jeho právním zástupcem.

100. Soud také poznamenává, že stěžovatelova situace je odlišná od situace stěžovatele ve věci *Castravet* (citováno výše). V posledně jmenované věci bylo stěžovatelovo přesvědčení o odposlouchávání jeho konverzací založeno na základě obav celé komunity právníků v Moldavsku, což vedlo k protestům advokátní komory vůči odposlouchávacím zařízením v místnosti, ve které docházelo k rozhovorům.

101. Ve světle výše uvedeného Soud uzavírá, že i když mohla skleněná přepážka způsobit jisté potíže pro efektivní komunikaci mezi stěžovatelem a jeho právním zástupcem, zdá se, že takové potíže v projednávaném případě nebránily stěžovateli v přípravě účinné obhajoby před vnitrostátními autoritami.

102. Proto by tato část stížnosti měla být odmítnuta jako zjevně neopodstatněná v souladu s čl. 35 odst. 3 a) a 4 Úmluvy.

III. Tvrzené porušení čl. 8 Úmluvy

103. Dále stěžovatel namítá, že byly výňatky z vyšetřovacího spisu – zejména z telefonních konverzací, které byly zaznamenány příslušnými orgány – publikovány v médiích. Tvrdí, že některé v tisku publikované konverzace byly čistě osobní povahy a jejich publikace nekořespondovala s naléhavou společenskou potřebou. Odvolává se na čl. 8 Úmluvy, který zní:

„1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“

A) Přípustnost

107. Soud poznamenává, že účelem pravidla vyčerpání vnitrostátních právních prostředků nápravy je poskytnout smluvnímu státu možnost předejít nebo napravit porušení, která mu jsou vytýkána, dříve než jsou stížnosti o porušení předloženy Soudu. Avšak jediné právní prostředky, jejichž vyčerpání čl. 35 Úmluvy vyžaduje, jsou takové, které se týkají tvrzených porušení a zároveň jsou dostupné a efektivní. Existence takových prostředků musí být dostatečně jistá nejen v teorii, ale také v praxi. Je tudíž na smluvním státu, aby prokázal, že tyto podmínky byly splněny (viz např. *Selmouni proti Francii*, č. 25803/94, rozsudek ze dne 28. července 1999, § 74–75).

108. Soud dále zaznamenal, že vláda předložila několik možných variant, kterých mohl stěžovatel využít s cílem žalovat v souvislosti s porušením jeho práva na respektování soukromého života.

109. Soud ale uvádí, že jádrem stížnosti není publikace útržků z trestního spisu v tisku, ale spíše fakt, že vnitrostátní orgány dopustily, aby tyto informace pronikly na veřejnost. Proto právní prostředky k ochraně navrhované vládou, které se týkají možné žaloby vůči médiím, nejsou v tomto případě relevantní.

110. Co se týká civilní žaloby, Soud uvádí, že dokud by nebyla identifikována osoba, která únik informací způsobila, právní prostředek k ochraně by neměl šanci na úspěch. Vláda neuvedla žádný konkrétní případ, který by mohl vyvrátit tento závěr Soudu. V této věci při absenci jasného určení vnitrostátní autority, která se dopustila úniku informací, by bylo příliš tíživé pro stěžovatele, aby musel žalovat všechny možné instituce, které přišly do kontaktu se spisem v příslušné době (viz *Cășuneanu proti Rumunsku*, č. 22018/10, rozsudek ze dne 16. dubna 2013, § 71).

111. Z výše uvedeného vyplývá, že se vládě nepodařilo prokázat, že stěžovatel měl k dispozici efektivní právní procesní prostředek, kterým by mohl napadnout porušení Úmluvy. Proto Soud zamítl předběžnou námitku vlády.

112. Tato stížnost není zjevně neopodstatněná ve smyslu čl. 35 odst. 3 a) Úmluvy ani nepřijatelná z jiných důvodů. Proto ji Soud prohlašuje za přípustnou.

B) K odůvodněnosti

a) Obecné zásady

118. Soud odkazuje na zásady obsažené v jeho předchozí judikatuře týkající se ochrany poskytované právem na dobré jméno obsažené v čl. 8 Úmluvy (viz *Petrina proti Rumunsku*, č. 78060/01, rozsudek ze dne 14. října 2008, § 27–29 a § 34–36; *A. proti Norsku*, č. 28070/06, rozsudek ze dne 9. dubna 2009, § 63–65; *Von Hannover proti Německu*, č. 40660/08 a 60641/08, rozsudek ze dne 7. února 2012, § 95–99; *Axel Springer AG proti Německu*, č. 39954/08, rozsudek ze dne 7. února 2012, § 78–95). Zvláště Soud poznamenává, že na základě pozitivních závazků, které jsou nezbytné pro efektivní respektování soukromého života, Soud musí přezkoumat, zda vnitrostátní orgány učinily nezbytné kroky k zajištění účinné ochrany tohoto práva [viz *Craxi proti Itálii* (č. 2), č. 25337/94, rozsudek ze dne 17. července 2003, § 73].

119. Soud také poznamenává, že v případě úniku důvěrných informací do tisku, je primárně na smluvních státech, aby zajistily, že žádné důvěrné nebo tajné informace nebudou vyzrazeny (viz *Stoll proti Švýcarsku*, č. 69698/01, rozsudek ze dne 10. prosince 2007, § 61 a § 143; a *Craxi*, citováno výše, § 75).

120. Na závěr Soud připomíná, že právo na respektování soukromého života a právo na svobodu slova jsou zásadně rovnocenná práva a disponují stejnou ochranou k vzájemnému vyvážení (viz *Cășuneanu*, citováno výše, § 82).

b) Použití zásad na projednávanou věc

i) K otázce, zda stěžovatel utrpěl újmu

121. Soud úvodem připomíná, že úryvky z vyšetřovacího spisu byly zveřejněny ještě před zahájením trestního řízení u soudu, tedy předtím, než státní zástupce podal žalobu.

122. Role Soudu v této věci spočívá v určení, zda únik informací ze stěžovatelova trestního spisu ze strany vnitrostátních autorit a jejich následné zveřejnění v tisku porušilo stěžovatelovo právo na ochranu jeho soukromého života.

123. Soud dále poznamenává, že telefonní konverzace jsou chráněny pod pojmy „soukromý život“ a „korespondence“ ve smyslu čl. 8 Úmluvy (viz např. *Craxi*, citováno výše, § 57; *Drakšas proti Litvě*, č. 36662/04, rozsudek ze dne 31. července 2012, § 52). V předloženém případě se uveřejněné informace, i když nikoliv bez souvislosti s trestním řízením, týkaly také záležitostí soukromého života stěžovatele a postavily ho do nepříznivého světla, když vytvořily dojem, že dané trestné činy spáchal, ačkoliv vnitrostátní orgány neměly ještě možnost daná obvinění přezkoumat. Kromě toho část telefonních konverzací byla čistě osobní povahy a měla malou nebo žádnou souvislost s trestními obviněními proti stěžovateli (viz *Craxi*, citováno výše, odst. 66).

124. Podle názoru Soudu únik neveřejných informací z trestního spisu může být považován při okolnostech tohoto případu, tedy s jejich následným zveřejněním, za zásah do stěžovatelova práva na respektování soukromého života.

125. K otázce následků, které mělo uveřejnění daných informací v tisku, Soud uvádí, že když došlo k uveřejnění těchto informací, stěžovatel nebyl schopný žádnými prostředky chránit své dobré jméno, když daná věc nebyla ještě předložena soudu a interpretace uniklých informací nemohla být zpochybněna. Soud také připomněl, že stěžovatel neměl žádné prostředky obrany, kterými mohl napadnout vnitrostátní orgány kvůli tomuto úniku (viz odst. 112).

126. Proto Soud uzavřel, že stěžovatel utrpěl únikem útržků z telefonních konverzací a jejich poskytnutím médiím újmu, která je zásahem do jeho práva na respektování soukromého života.

ii) K otázce, zdali byla reakce vnitrostátních orgánů přiměřená

127. Soud dále přezkoumá ochranu stěžovatelova práva poskytnutou státem a to, zdali splnil pozitivní závazky vyplývající z čl. 8 Úmluvy.

128. Soud poznamenává, že publikace předmětných informací nesloužila k urychlení trestního stíhání. Informace by se staly dostupné nejpozději ve chvíli, kdy by státní zástupce vložil spis do soudního registru. Kromě toho některé uveřejněné konverzace byly čistě osobní povahy a jejich publikace nebyla v souladu s naléhavou společenskou potřebou. Ze všech těchto důvodů nebyl únik oprávněný.

129. Soud dále uvádí, že ze své povahy je zaznamenání telefonních hovorů předmětem velmi důkladné soudní kontroly, a je proto logické, že výsledky takové

operace nebudou zveřejněny bez stejně pečlivého soudního přezkumu [viz, *mutatis mutandis*, *Dumitru Popescu proti Rumunsku* (č. 2), č. 71525/01, rozsudek ze dne 26. dubna 2007, § 44 a § 70–84].

130. Soud připomíná, že veřejný přístup k informacím z trestního spisu by nebyl neomezený a ponechaný volnému uvážení ani v případě, kdyby byl případ předán soudu. Podle účinných pravidel a nařízení je přístup médií k dokumentům týkajících se řízení o potvrzení či povolení telefonních odposlechů a nahrávání omezený (viz odst. 69 a 70). Soudci mohou dokonce za určitých okolností rozhodnout, že nepovolí třetím osobám přístup ke spisu vůbec. Soud nemůže vyloučit, že by soudce projednávající takovou žádost neuskutečnil poměřovací test proporcionality práva na respektování rodinného života a práva na svobodu projevu a informací. Proto je přístup k informacím oprávněně předmětem soudní kontroly.

131. Přesto možnost soudního přezkumu neexistuje v případě, kdy, jako v současném případě, informace uniknou do tisku. V tomto případě je nejdůležitější posoudit, zda stát poskytl prostředky a dostatečně proškolil pracovníky za účelem vyvarování se obcházení oficiálních postupů (viz *Stoll*, citováno výše, odst. 61) a dále zda měl stěžovatel právní prostředky k dosažení odčinění a získání odškodnění za zásah do svých práv.

132. Ve světle výše uvedeného Soud uzavírá, že v předloženém případě smluvní stát nedostal svým závazkům v zajištění bezpečné správy informací, které měl k dispozici, a tím v ochraně stěžovatelova práva na respektování soukromého života a stejně tak nedostal své povinnosti, když neposkytl stěžovateli žádné prostředky k odškodnění v případě, kdy jeho právo bylo porušeno. Došlo zde proto k porušení čl. 8 Úmluvy.

IV. Jiná tvrzená porušení Úmluvy

133. Závěrem stěžovatel podal stížnost podle čl. 5 odst. 1 a 3 Úmluvy týkající se jeho zatčení a vazby.

134. Soud tyto stížnosti přezkoumal, ale ani s ohledem na všechny dokumenty, které měl k dispozici a které spadají pod jeho pravomoc, Soud nenašel žádné známky porušení práv a svobod zakotvených v Úmluvě či jejich Protokolech. V důsledku toho proto tuto stížnost odmítl jako zjevně neopodstatněnou s odkazem na čl. 35 odst. 3 a 4 Úmluvy.

V. Aplikace čl. 41 Úmluvy

135. Čl. 41 Úmluvy zní:

„Jestliže Soud prohlásí, že byla porušena Úmluva nebo její protokoly, a jestliže vnitrostátní právo zúčastněné Vysoké smluvní strany umožňuje jen částečné odstranění důsledků tohoto porušení, Soud přizná v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

136. Stěžovatel podal svou žádost o spravedlivé zadostiučinění až po vypršení lhůty, kterou Soud určil, a proto Soud shledal, že zde není v této souvislosti žádný důvod k poskytnutí finanční částky.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. *Prohlašuje* stížnost podle čl. 3 Úmluvy o stěžovatelových podmínkách ve vazbě a stížnost podle čl. 8 Úmluvy za přijatelnou, zbytek stížnosti za nepřijatelný;
2. *Rozhoduje*, že došlo k porušení čl. 3 Úmluvy v souvislosti se stěžovatelovými podmínkami ve vazbě;
3. *Rozhoduje*, že došlo k porušení čl. 8 Úmluvy;
4. *Zamítá* návrh na přiznání spravedlivého zadostiučinění.

(Zpracoval JUDr. Pavel Pavlík a Mgr. Klára Pawliková)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
ČTVRTÁ SEKCE
21. července 2015
VĚC G. S.
(rozsudek ve věci G. S. proti Gruzii, stížnost č. 2361/13,
ze dne 21. července 2015)

Dotčený čl. Úmluvy:
čl. 8

Odkazy na českou právní úpravu:
čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod,
čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod,
§ 81 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník,
Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí
(Haagská úmluva).

Klíčová slova:

**Právo na respektování rodinného života – únos – nejlepší zájem dítěte –
náhrada nemajetkové újmy – navrácení dítěte – délka řízení – rodičovská péče**

Autorský komentář:

Tento případ komplexně shrnuje povinnost soudů předběžně a důsledně posoudit dopady jejich rozhodnutí na psychický stav dítěte a na základě těchto zjištění o případu rozhodnout v souladu s nejlepším zájmem dítěte. Navazuje tak na rozsudek velkého senátu *X proti Lotyšsku*, č. 27853/09, rozsudek ze dne 26. listopadu 2013, a dále upřesňuje povinnosti soudů při uplatňování výjimek z povinnosti nařídít navrácení dítěte na základě čl. 13 Haagské úmluvy z roku 1980 o civilních aspektech mezinárodních únosů dětí. Řízení o navrácení dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí podle § 478 a násl. z. ř. s. tvoří početnou skupinu případů před obecnými soudy, neboť pro řízení je příslušný soud, v jehož obvodu má sídlo Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí (Městský soud v Brně v prvním stupni, Krajský soud v Brně jako soud odvolací), představuje však jednu z nejvíce komentovaných agend mezinárodního práva rodinného. Judikatura ESLP přistupuje k judikatuře signatářských soudů Haagské úmluvy z roku 1980 (dosažitelné na www.incatat.com), a jak je zřejmé z předkládaného rozhodnutí, činí tak způsobem, který nemá narušit základní zásady návratového řízení. Sem je třeba zejména řadit zásadu, že řízení o navrácení dítěte není řízením ve věci samé (tj. nerozhoduje se o poměrech dítěte jako v opatrovnickém řízení), dále zásadu rychlosti, zásadu restriktivního výkladu výjimek z navrácení dítěte, zásadu spolupráce mezi ústředními orgány a soudci atd. Je však třeba si uvědomit, že znalost judikatury ESLP k výkladu čl. 13 Haagské

úmluvy z roku 1980 se neužije jen v řízení před specializovaným soudem v Brně, ale potřeba její znalosti může vyvstat v opatrovnickém řízení před kterýmkoliv obecným soudem. Je tomu tak proto, že v případě vnitrounijních únosů dítěte má tzv. poslední slovo podle čl. 11 odst. 8 Nařízení Rady (ES) č. 2203/2001 (nařízení Brusel II bis) soud, kde mělo dítě obvyklý pobyt bezprostředně před svým protiprávním přemístěním či zadržením, a je třeba posoudit důvodnost nenavrácení uneseného dítěte do tohoto státu s odkazem na čl. 13 Haagské úmluvy z roku 1980. Česká právní úprava v § 478 a násl. z. ř. s. vychází z principu specializace soudů, možnosti vázat rozhodnutí o navrácení na poskytnutí záruk a vyloučení možnosti mimořádných opravných prostředků, aby byly vytvořeny podmínky pro urychlené rozhodnutí o navrácení dítěte, což je rovněž předmětem posouzení ESLP v předkládané věci.

(JUDr. Lubomír Ptáček, Ph.D.)

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatelka se narodila v roce 1981 a v současnosti žije v Kharkivu na Ukrajině. Původně tam žila i se svým partnerem G. CH., který má dvojí občanství – ukrajinské a gruzinské. Dne 29. července 2004 se jim narodilo dítě – syn L., který měl ukrajinské občanství a byl registrován na ukrajinské adrese. V půlce roku 2005 G. CH. odešel z Ukrajiny do Ruska a L. žil i nadále s matkou a navštěvoval předškolní zařízení v Kharkivu. V letech 2005 a 2006 navštívil G. CH. svého syna L. dvakrát. V září 2006 porodila stěžovatelka G. CH. druhé dítě – dceru T., která nicméně dne 22. července 2010 po tragické nehodě umřela, když nešťastnou náhodou vypadla z okna. L. byl přítomen této tragické události a musel poté vyhledat psychologickou pomoc a navštěvovat terapii (ve formě zvířecí terapie s asistencí delfína). Dne 30. července 2010 dovolila stěžovatelka, aby G. CH. vzal poprvé jejich syna na letní prázdniny do Gruzie. Podepsala dokument, ve kterém povolila G. CH. vycestovat s L. do Gruzie a Ruska v období mezi 30. červencem 2010 a 28. únorem 2011. Stěžovatelka předpokládala, že se L. vrátí do Kharkivu do konce srpna tak, aby v září stihl nástup do základní školy, na kterou byl již přijat. Dne 13. srpna se stěžovatelka dozvěděla díky telefonickému hovoru se synem L., že se syn již na Ukrajinu nevrátí, ale zůstane v Gruzii. Dva měsíce se stěžovatelka snažila přemluvit svého bývalého partnera, aby vrátil dítě zpět na Ukrajinu, ale bezvýsledně. Pravděpodobně krátce poté G. CH. odjel do Ruska a L. zůstal v Gruzii se strýcem a dědečkem. G. CH. příležitostně navštěvoval svého syna v Gruzii. Dne 16. listopadu byla L. diagnostikována situační deprese a chlapec zahájil ambulantní léčbu. Dne 22. března 2011 Kijevský okresní soud v Kharkivu nařídil navrácení L. zpět na Ukrajinu, když soud rozhodl, že místo trvalého pobytu je u stěžovatelky. Otec G. CH. nebyl o tomto řízení informován a proti rozsudku se ani neodvolal. V říjnu 2010 stěžovatelka iniciovala návrat dítěte na Ukrajinu podle

Haagské úmluvy prostřednictvím ukrajinského Ministerstva spravedlnosti. V únoru 2011 dva sociální pracovníci navštívili na žádost Městského soudu v Tbilisi nezletilého L. v bytě jeho strýce, kde L. žil společně se svými bratrance. Ze zprávy vyplynulo, že o L. se stará strýc, jelikož chlapcův otec je převážně v Rusku. Dále bylo zjištěno, že L. mluví rusky, ačkoli navštěvuje gruzínskou školu. Strýc sociálním pracovníkům vypověděl, že sestra L. umřela z důvodu matčina zanedbání dohledu a proto by bylo nebezpečné, aby s ní chlapec bydlel. Z krátkého pohovoru s L. sociální pracovníci zjistili, že je šťastný mezi strýcem a bratrance a že se na Ukrajinu vrátit nechce. Závěrem zjistili, že L. vyrůstá v přiměřených životních podmínkách a jeho základní potřeby jsou pokryty. V dubnu 2011 sociální pracovníci zprostředkovali a zúčastnili se tří setkání mezi stěžovatelkou a jejím synem. Během setkání otec naváděl chlapce, ať přestane matku objímat, to učinil dvakrát, než takové nabádání otci sociální pracovníci zakázali. V dubnu prošel chlapec psychologickým vyšetřením, ze kterého vyplynulo, že trpí nedostačeným emočním vztahem k rodičům. Bylo zjištěno, že chlapec má jasně pozitivní vztah k otci i k jeho rodině, zatímco k matce je jeho vztah dousoložkový – na jednu stranu cítí lásku a vřelé pocity, na druhou stranu má obavy. Psychologovi se L. svěřil, že chce žít u otce a jeho rodiny, ale že by chtěl, aby tam žila s nimi i jeho matka. Psycholog závěrem uvedl, že chlapec je nervózní, agresivní, nedůvěřivý, vznětlivý s nízkou sebedůvěrou, což bylo zapříčiněno prodělaným psychologickým traumatem v minulosti. A zároveň i současnou komplikovanou a těžko pochopitelnou situací. Dne 16. května 2011 Městský soud v Tbilisi zamítl stěžovatelčinu žádost a uvedl, s ohledem na chlapcův věk a okolnosti případu, že v případě jeho navrácení na Ukrajinu by mu hrozila psychologická újma. Za těchto okolností by bylo nepřiměřené poslat chlapce zpět na Ukrajinu, zvláště pokud stěžovatelka neprokázala, že je schopna zabezpečit chlapci stabilní prostředí, ve kterém by byl ochráněn od možné psychické újmy vzniklé z důvodu separace od jeho otce. Dne 27. října 2011 odvolací soud zrušil rozsudek Městského soudu v Tbilisi a uvedl, že chlapec se narodil a žil v Kharkivu a byl zvyklý na ukrajinské prostředí. Navíc podle psychologických zpráv a zpráv sociální služby chlapec trpí problémy s adaptací a nedostatečnou komunikací s rodiči. Odvolací soud dále zdůraznil, že psychologický stav chlapce se odvíjí nejen od psychického traumatu z dětství, ale také ze současné těžko pochopitelné situace. Proto shledal, že je v nejlepším zájmu dítěte, aby bylo dítě vráceno zpět matce. Odvolací soud také zdůraznil, že trestní stíhání proti matce bylo zastaveno a věc smrti její dcery byla uzavřena jako nešťastná nehoda. G. CH. podal proti tomuto rozsudku odvolacího soudu dovolání, ve kterém uvedl, že byla nesprávně interpretována Haagská úmluva. Nejvyšší soud uvedl, že stěžovatelka neprokázala, že návrat chlapce do situace před únosem by byl možný bez poškození jeho zájmů. Uzavřel, že podle čl. 13 písm. b) Haagské úmluvy je jejím hlavním účelem chránit nejlepší zájem dítěte, přičemž zde existuje důvodné ohrožení tohoto nejlepšího zájmu dítěte, a proto je třeba zde aplikovat výjimku, kdy není možné dítě navrátit zpět... (1–28)

(...)

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K tvrzenému porušení čl. 8 Úmluvy

Stěžovatelka namítá porušení čl. 8 Úmluvy, když gruzínské soudy odmítly nařídít návrat jejího syna na Ukrajinu. Dále si stěžuje i na nepřiměřenou délku řízení o navrácení dítěte.

A. Přijatelnost

(...)

B. Důvodnost

(...)

Podání stran

Vláda tvrdila, že prvotní vycestování L. z Ukrajiny nebylo protiprávní ve smyslu Haagské úmluvy, když stěžovatelka sama souhlasila s vycestováním L. v období mezi 30. červencem 2010 a 28. únorem 2011. Vláda dále tvrdila, že poté měl už zásah do jejího rodinného života v podobě ponechání syna v Gruzii právní základ, a to sice čl. 13 písm. b) Haagské úmluvy, který byl použit za účelem ochrany nejlepšího zájmu dítěte. Vláda dále, v souladu s odůvodněním prvoinstančního soudu a Nejvyššího soudu, tvrdila, že pokud by se vrátil L. na Ukrajinu, tak by mohl být vystaven psychické újmě. Vláda zdůraznila, že vnitrostátní soudy vycházely ze všech předložených důkazů, včetně dvou zpráv sociální péče ve vztahu k celkové situaci dítěte a emocionálnímu stavu, a důkazů předložených psychologem, týkajících se psychického stavu chlapce. S ohledem na tyto zprávy nabyly soudy, a následně i vláda, názoru, že v případě odloučení L. od svého otce se bude dále zhoršovat jeho psychické trauma, a proto jeho návrat nemůže být v nejlepším zájmu dítěte. Vláda v dalších vyjádřeních uvedla, že L. oznámil, že se nechce vrátit zpátky na Ukrajinu, a proto soudy došly k názoru, že by mu případný návrat přivodil další možné trauma.

Co se týče délky řízení, vláda tvrdila, že s ohledem na složitost případu není možné říci, že vnitrostátní orgány nejednaly dostatečně rychle, a dále, že zde nebylo žádné významné období nečinnosti na straně soudů. (37–39)

Stěžovatelka zpochybnila argumentaci vnitrostátních soudů, podpořených vládou před Soudem, že zásah do jejího rodinného života byl zákonným podle čl. 13 písm. b) Haagské úmluvy. Stěžovatelka uvedla, že soudy nikdy neprovedly důkladnou analýzu její rodinné situace, a nepodařilo se jim tak nalézt správnou rovnováhu mezi protichůdnými zájmy různých osob a nejlepším zájmem dítěte. V tomto ohledu uvedla stěžovatelka následující argumentaci: za prvé, vnitrostátní soudy prostě nezohlednily skutečnost, že L. žije fakticky v Gruzii se svým strýcem a dědečkem, kteří se o něho v nepřítomnosti otce starají. Ani jeden z nich přitom nedisponuje žádným rodičovským právem k L. Za druhé, ačkoli vnitrostátní soudy nijak neposuzovaly životní podmínky dítěte na Ukrajině, tak došly k závěru, že návrat chlapce

zpět na Ukrajinu by mu mohl přivodit psychickou újmu. Také přehlédl skutečnost, že stěžovatelka byla povoláním praktický psychiatr, a byla tak s to poskytnout svému synovi požadovanou lékařskou pomoc. A konečně, ve spisu není žádný přímý důkaz, že L. opravdu podstupuje nějakou psychiatrickou léčbu Gruzii. A v každém případě by L. mohl stejně absolvovat takovou nezbytnou léčbu i na Ukrajině. (40)

2. Hodnocení soudu

a) Obecné zásady

41. V případech *Neulinger a Shuruk proti Švýcarsku* [(č. 41615/07, rozsudek velkého senátu ze dne 6. 7. 2010, § 131–140)] a *X. proti Lotyšsku* [(č. 27853/09, rozsudek velkého senátu ze dne 26. 11. 2013, § 92–108)] vyjádřil Soud řadu zásad, které vyplynuly z judikatury týkající se problematiky mezinárodních únosů dětí.

42. V oblasti mezinárodních únosů dětí musí být povinnosti uložené smluvním státním čl. 8 Úmluvy vykládány ve světle požadavků Haagské úmluvy a Úmluvy o právech dítěte ze dne 20. listopadu 1989 a příslušnými pravidly a zásadami mezinárodního práva použitelnými ve vztazích mezi smluvními stranami.

43. Rozhodující otázkou je, zda byla dodržena správná rovnováha, která musí existovat mezi protichůdnými zájmy, jež se zde střetávají – a to mezi zájmem dítěte, jeho dvou rodičů a veřejným pořádkem, a to v rámci prostoru k uvážení, který je státním poskytnut v takovýchto případech. Nicméně primárně musí být zvážen nejlepší zájem dítěte a to, že situace brání bezodkladnému návratu dítěte musí korespondovat se specifickou koncepcí „nejlepšího zájmu dítěte“.

44. Soud zopakoval, že je zde široký souhlas – a to i v mezinárodním právu – a podpora myšlenky, že ve všech rozhodnutích týkajících se dětí musí být nejlepší zájem dítěte primární. Stejná filozofie je vlastní i Haagské úmluvě, která ztotožňuje tento zájem na obnovu statu quo prostřednictvím rozhodnutí nařizujícího okamžitý návrat dítěte do jeho země obvyklého pobytu v případě jeho protiprávního únosu. Přičemž však bere v potaz, že návrat dítěte se může někdy ukázat jako nedůvodný z objektivních důvodů, které odpovídají zájmům dítěte, což vysvětluje existenci různých výjimek, a to zejména v případě vážného nebezpečí, že takový návrat by dítě vystavil fyzické nebo duševní újmě nebo jinak uvedl dítěte do nesnesitelné situace [čl. 13 odst. 1 písm. b)].

45. Zájem dítěte se skládá ze dvou částí. Na jedné straně určuje, že pouto dítěte s jeho rodinou musí být zachováno s výjimkou případů, kdy se rodina ukázala být jako obzvláště nevhodná. Z toho vyplývá, že tyto rodinné vazby mohou být přerušeny pouze ve zcela výjimečných případech a že je třeba udělat vše pro zachování osobních vztahů, a pokud je to vhodné, tak „napravit“ rodinu. Na druhé straně je také zjevné v zájmu dítěte, aby byl zajištěn jeho vývoj ve zdravém prostředí, a rodič nemůže činit podle čl. 8 Úmluvy taková opatření, která by poškodila zdraví a vývoj dítěte.

46. V žádosti o navrácení dítěte podle Haagské úmluvy, která je řízením odlišným od řízení o výchově dítěte, musí být princip nejlepšího zájmu dítěte posuzován ve světle výjimek uvedených v Haagské úmluvě, kterými jsou – plynutí času (čl. 12), podmínky pro použití Haagské úmluvy [čl. 13 písm. a)], existence „vážného nebezpečí“ [čl. 13 písm. b)] a soulad těchto výjimek se základními principy vztahujícími se k ochraně lidských práv a základních svobod dožadovaného státu (čl. 20). Tato povinnost dopadá v první řadě na národní instituce a orgány dožadovaného státu, které mají, mimo jiné, výhodu přímého kontaktu s účastníky řízení. Při plnění úkolu podle čl. 8 Úmluvy požívají vnitrostátní soudy právo volného uvážení, které nicméně podléhá kontrole ze strany Soudu. Takže Soud je příslušný přezkoumat řízení vedená před vnitrostátními soudy, zvláště pak se musí ujistit, že vnitrostátní soudy aplikovaly a interpretovaly správně ustanovení Haagské úmluvy a že byla ochráněna práva Úmluvy, především pak práva vyplývající z čl. 8 Úmluvy.

47. Harmonický výklad Úmluvy a Haagské úmluvy může být docílen tím, že budou dodrženy dvě podmínky. Za prvé, podmínky, které jsou schopné založit výjimku z okamžitého návratu dítěte podle čl. 12, 13 a 20 Haagské úmluvy, zvláště pokud jsou tvrzeny některou ze stran sporu, musí být řádně zohledněny dožadným soudem. Takový soud musí vydat rozhodnutí, které je v tomto ohledu náležitě odůvodněno, takže Soud může ověřit, že tyto otázky byly efektivně prošetřeny. A za druhé, tyto podmínky musí být ohodnoceny ve světle čl. 8 Úmluvy.

48. V důsledku toho se Soud domnívá, že čl. 8 Úmluvy ukládá vnitrostátním orgánům zvláštní procesní povinnosti v tomto směru: při posuzování žádosti o navrácení dítěte musí soudy zvážit nejen vznesené tvrzení o „vážném nebezpečí“ hrožícím dítěti v případě návratu, ale musí o tom rozhodnout s ohledem na všechny okolnosti daného případu. Oboje, jak odmítnutí vzít v úvahu námitky proti návratu dítěte ve smyslu čl. 12, 13 a 20 Haagské úmluvy, nebo jejich nedostatečné zdůvodnění v rozhodnutí, kterým byly tyto námitky odmítnuty, by bylo v rozporu s požadavky čl. 8 Úmluvy a současně v rozporu s cílem a účelem Haagské úmluvy. Je nezbytné řádně zvážit tvrzení uvedená v odůvodnění vnitrostátních soudů, která nejsou ani automatická, ani stereotypní, ale dostatečně podrobná s ohledem na výjimky stanovené v Haagské úmluvě, kterou je nezbytné vykládat striktním způsobem. To rovněž umožní, aby Soud, jehož úkolem není nahrazovat vnitrostátní soudy, mohl vykonávat evropský dohled, který mu byl svěřen.

49. Kromě výše uvedených zásad Soud opakovaně uvedl, aby bylo právo na rodinný život efektivní, vyžaduje se, aby budoucí vztahy mezi rodičem a dítětem byly posouzeny na základě všech relevantních úvah, a nikoliv pouhým plynutím času [viz *Maumousseau a Washington proti Francii*, č. 39388/05, ze dne 6. prosince 2007, § 73; *Lipkowsky a McCormack proti Německu*, č. 26755/10 ze dne 18. ledna 2011; a *Diamante a Pelliccioni proti San Marinu* (roz.), č. 32250/08, ze dne 27. září 2011, § 177]. Neefektivní, a zejména opožděný průběh soudního řízení může vést k porušení pozitivních povinností stanovených v čl. 8 Úmluvy (viz *Eberhard a M.*

proti Slovinsku, č. 8673/05 a 9733/05, ze dne 1. prosince 2009, § 127; či *S. I. proti Slovinsku*, č. 45082/05, ze dne 13. října 2011, § 69), protože procesní zpoždění může vést k faktickému rozhodnutí o věci (viz *H. proti Spojenému království*, dne 8. července 1987, § 89, série A č. 120). Proto v případech týkajících se vztahu k dítěti mají soudy povinnost postupovat s výjimečnou pečlivostí s ohledem na riziko, že plynutí času může vést k faktickému rozhodnutí o věci. Tato povinnost, která má rozhodující vliv pro posouzení, zda byla věc slyšena v přiměřené lhůtě, je požadována čl. 6 odst. 1 Úmluvy a rovněž je součástí procesních požadavků vyplývajících z čl. 8 Úmluvy (viz, například, *Süß proti Německu*, č. 40324/98, ze dne 10. listopadu 2005, § 100; a *Strömblad proti Švédsku*, č. 3684/07, ze dne 5. dubna 2012, § 80).

b) Aplikace těchto principů na daný případ

50. Soud nejprve konstatuje, v souladu se závěry vnitrostátních soudů, že zatímco odjezd L. do Gruzie nebyl protiprávním aktem, jelikož s ním stěžovatelka souhlasila, tak skutečnost, že L. již nebyl navrácen zpět do místa jeho obvyklého bydliště, byla protiprávním činem ve smyslu čl. 3 Haagské úmluvy. Dále Soud konstatuje, že Městský soud v Tbilisi a Nejvyšší soud Gruzie, na rozdíl od odvolacího soudu v Tbilisi, se domnívaly, že návrat na Ukrajinu by chlapce vystavil psychické újmě ve smyslu čl. 13 písm. b) Haagské úmluvy.

51. Soud souhlasí s tvrzení vlády, že zde bylo zasaženo zákonné právo žalobkyně na rodinný život, a to konkrétně podle čl. 13 písm. b) Haagské úmluvy, která vstoupila v platnost pro Gruzii dne 1. listopadu 1997, s tím, že jeho legitimním cílem je chránit nejlepší zájmy dítěte. Soud musí nicméně zhodnotit, zda tento zásah byl „nezbytný v demokratické společnosti“ ve smyslu čl. 8 odst. 2 Úmluvy, vykládaném ve světle Haagské úmluvy. Za tímto účelem Soud, v souladu s výše uvedenými obecnými zásadami (viz body 41–49 výše), nejprve zhodnotí, zda závěr, že návrat na Ukrajinu by chlapce vystavil vážnému nebezpečí, byl dostatečně a relevantně zdůvodněn a zda byly vyhodnoceny všechny relevantní skutečnosti ve světle čl. 8 Úmluvy (viz body 47–48 výše); a za druhé zhodnotí, zda vnitrostátní soudy vyvinuly dostatečné úsilí při řízení na urychlený návrat podle Haagské úmluvy (viz bod 49 výše).

52. Soud provede hodnocení situace ve světle okolností, které existovaly v době, kdy byla přijata příslušná vnitrostátní rozhodnutí (viz *X. proti Lotyšsku*, citováno výše, § 109).

i) Důvody, pro které bylo odmítnuto navrácení dítěte

53. Hlavní argumentace v odůvodnění soudu prvního stupně i odvolacího soudu v řízení o navrácení dítěte se zaměřila na úmrtí sestry L. a následné psychické trauma, které v důsledku sestřiny smrti L. utrpěl. Proto soud prvního stupně dospěl k závěru, že s ohledem na chlapcovo psychické trauma existuje vysoká pravděpodobnost, že jeho návrat na Ukrajinu by mu způsobil fyzickou nebo psychickou újmu nebo by byl jinak vystaven nesnesitelné situaci (viz bod 20 výše). Ze stejného

důvodu dospěl Nejvyšší soud k závěru, že G. Ch. předložil relevantní důkazy podporující tvrzení, že chlapec bude čelit těmto rizikům, kdyby se vrátil na Ukrajinu, zatímco stěžovatelce se nepodařilo prokázat, které výhody by přineslo navrácení chlapce do situace před únosem (viz bod 26 výše).

54. Soud souhlasí s vnitrostátními soudy, že psychické trauma, které L. utrpěl v důsledku úmrtí své sestry, bylo podstatným faktorem, který je třeba brát v úvahu při navrácení chlapce. Tato tragická událost byla opravdu skutečným důvodem, proč chlapec, se souhlasem své matky, původně odcestoval do Gruzie. Soud však není přesvědčen následným odůvodněním Nejvyššího soudu, které vede ke zjištění existence „vážného nebezpečí“ pro dítě v případě, že by se vrátilo na Ukrajinu. Takže Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí došel k závěru, že otec dostatečně prokázal rizika, kterým by L. čelil, kdyby se vrátil na Ukrajinu. Nicméně, i když soud používá obecné fráze jako „fyzická nebo duševní újma“ nebo „jinak nesnesitelné situace“ (viz odst. 25–26 výše), tak se mu již nepodařilo vysvětlit, co tato rizika přesně znamenají. Je s podivem, že otec před vnitrostátními soudy netvrdil, že stěžovatelka sama představuje pro chlapce nějakou hrozbu (viz, *a contrario*, *X. proti Lotyšsku*, uvedený výše, § 23 a 116). Ačkoli strýc L. vyjádřil své obavy před sociálními pracovníky, že kvůli nepozornosti na straně stěžovatelky zemřela sestra L. (viz bod 16 výše), je třeba připomenout, že při řízení na Ukrajině došel soud k závěru, že smrt sestry L. byla výsledkem tragické nehody (viz bod 24 výše).

55. Dále, žádný znalecký posudek ve spisu nenaznačuje, že navrácení chlapce na Ukrajinu by mohlo zhoršit chlapcovo psychické trauma (srov. *Neulinger a Shuruk*, § 143, a *X. proti Lotyšsku*, § 116, oba výše uvedené). K lítosti Soudu ani v jedné z těchto zpráv nebylo navrženo zanalyzovat možné důsledky návratu L. na Ukrajinu; tím pádem zde nebyl ani žádný průzkum možných rizik v tomto ohledu (viz *Karrer proti Rumunsku*, č. 16965/10, ze dne 21. února 2012, § 46; a *Blaga proti Rumunsku*, č. 54443/10, ze dne 1. července 2014, § 82). Zpráva psychologa pouze uvádí, že chlapec zažil psychické trauma a musel vyhledat pomoc (viz odst. 19 výše), což stěžovatelka nijak nezpochybnila. Naopak, jako někdo, kdo pochází z lékařského prostředí, sama před vnitrostátními soudy opakovala, že je ochotna poskytnout svému synovi nezbytnou psychologickou pomoc na Ukrajině.

56. Pokud jde o argument vlády, že chlapec chtěl zůstat v Gruzii a jeho návrat zpět a následné oddělení od svého otce a otcovy rodiny by mu způsobilo další psychické trauma (viz odst. 37–39 výše), uvádí Soud následující: cílem Haagské úmluvy je zabránit unášejícímu rodiči získat právní uznání situace, a to díky plynutí času nebo díky *de facto* situaci, kterou sám jednostranně vytvořil [viz *Maumousseau a Washington*, § 73, a *Lipkowsky a McCormack* (roz.), jak je uvedeno výše]. Jelikož takto by mohl mít unášející rodič prospěch ze svého vlastního provinění. Dále, výjimky z navrácení dítěte podle Haagské úmluvy musí být vykládány striktně (viz důvodová zpráva k Haagské úmluvě, § 34, citováno v odst. 30 výše, viz také *Maumousseau a Washington*, citováno výše, § 73). To znamená, že újma uvedená

v čl. 13 písm. b) Haagské úmluvy nemůže vznikat pouze z důvodu odloučení od rodiče, který byl odpovědný za protiprávní přemístění nebo zadržení. Toto odloučení, ačkoli je pro dítě velmi obtížné, automaticky nenaplnuje podmínku „vážného nebezpečí“ dítěte. Ve skutečnosti, jak Soud rozhodl v případě *X. proti Lotyšsku*, pojem „vážné nebezpečí“ nelze číst ve světle čl. 8 Úmluvy tak, že zahrnuje všechny nepříjemnosti spojené s návratem dítěte: výjimky stanovené v čl. 13 písm. b) Haagské úmluvy se týkají pouze situace, které jsou nad rámec toho, co dítě může rozumně snést (viz *X. proti Lotyšsku*, citováno výše, § 116; viz také *Maumousseau*, citováno výše, § 69).

57. S ohledem na výše uvedené a také s ohledem na skutečnost, že nebylo provedeno žádné odborné vyšetření v souvislosti s možnými následky na L. při odloučení od otcovy rodiny, stejně jako nebyly zhodnoceny životní podmínky pro chlapce na Ukrajině, je třeba konstatovat, že argument vlády o možné psychické újmě z důvodu odloučení L. od jeho otce a otcovy rodiny je nesprávný.

58. Zdá se tedy, že ve spisu nebyl žádný přímý a přesvědčivý důkaz svědčící o údajném „vážném nebezpečí“ hrozící dítěti v případě jeho návratu na Ukrajinu. Za těchto okolností není zcela jasné, z jakých konkrétních důvodů došly vnitrostátní soudy k závěru, že zde existuje vážné nebezpečí, a to buď ve formě psychické, nebo fyzické újmy nebo o nesnesitelné situaci hrozící chlapci při jeho návratu na Ukrajinu (srov. *Maumousseau a Washington*, uvedený výše, § 63 a 74).

59. Pokud jde o posouzení argumentace vnitrostátních soudů ve světle čl. 8 Úmluvy, Soud připomíná, že Nejvyšší soud opomenul, při svém poukazu na psychologické a sociální zprávy týkající se údajné újmy, které by chlapec údajně čelil po svém návratu na Ukrajinu do situace před únosem, rizika, kterým chlapec, podle týchž samých zpráv, čelí v případě svého pobytu v Gruzii. Zvláště pak podle lékařské zprávy ze dne 12. ledna 2011 byl L. diagnostikován se situačními depresemi (viz bod 12 výše). Dále, sociální pracovníci ve své zprávě ze dne 12. dubna 2011 výslovně uvedli, že chlapec trpí nedostatkem vztahu s rodiči (viz odst. 17 výše). Psycholog šel ještě dále a upozornil ve svém závěru ze dne 3. května 2011, že spolu s problémem nedostatečného vztahu s rodiči trpěl L. i psychologickým traumatem z důvodu „aktuálně komplikované a těžce srozumitelné situace“ (viz odst. 19 výše). Nejvyšší soud potvrdil problém nedostatečného vztahu L. s rodiči (viz odst. 26 výše). Při určování nejlepšího zájmu dítěte už však Nejvyšší soud nevěnoval žádnou pozornost výše uvedeným závěrům. Takový přístup lze jen těžko skloubit s požadavkem pečlivého posouzení situace dítěte zakotvené v Haagské úmluvě, jakož i v čl. 8 Úmluvy (viz *Karrer*, výše uvedený rozsudek, § 46–48; a *Ilker Ensar Uyanik proti Turecku*, č. 60328/09, ze dne 3. května 2012, § 61–6).

60. Zde Soud rovněž konstatuje, že je nezbytné vyjádřit se i k dalšímu argumentu vlády, podle kterého bylo bydliště G. Ch. irelevantní v řízení o navrácení dítěte (viz bod 39 výše). Soud v této souvislosti připomíná, že ve své judikatuře opakovaně zdůrazňuje, že nejlepší zájem dítěte má být prvořadým hlediskem ve všech

rozhodnutích týkajících se dětí (viz *X. proti Lotyšsku*, uvedený výše, § 96, viz také Generální komentář č. 14, bod 33 výše). V daném případě řízení o navrácení dítěte *de facto* vyústilo v to, že L. je v Gruzii u svého strýce a dědečka. Vnitrostátní soudy raději jednoduše ignorovaly skutečnost, že otec chlapce v zásadě žije v Rusku a že to byla především otcova rodina, která se o chlapce starala. Ani strýc, ani dědeček přitom neměli ve vztahu k L. žádná rodičovská práva.

61. Soud je toho názoru, že taková situace – udržování dítěte, které strávilo prvních šest let svého života na Ukrajině se svou matkou, v Gruzii v nepřítomnosti obou svých rodičů – samo o sobě vyvolává otázky, zda je takový přístup v souladu se zásadou nejlepšího zájmu dítěte (viz v tomto ohledu body 32–33 výše). Vskutku, právo rodičů a dětí na vzájemné užití si přítomnosti toho druhého představuje základní prvek rodinného života a je chráněno čl. 8 Úmluvy (viz *Monory proti Rumunsku a Maďarsku*, č. 71099/01, ze dne 5. dubna 2005, § 70; *Iosub Caras proti Rumunsku*, č. 7198/04, ze dne 27. července 2006, § 28–29; či *Karrer*, uvedený výše, § 37). Dokonce, i když není toto právo přímo rozhodující v řízení o navrácení dítěte, jak tvrdí vláda, tak by tento faktor neměl být jednoduše ignorován vnitrostátními soudy, které zdánlivě rozhodovaly v nejlepším zájmu dítěte.

62. Ve zkratce se Soud domnívá, že výše zjištěné nedostatky ve znalecké zprávě a v dalších důkazech nemohly vést v daném případě k relevantnímu a dostatečnému odůvodnění rozhodnutí Nejvyššího soudu. Kromě toho odůvodnění nemohlo správně zhodnotit nejlepší zájem L., a to s ohledem na zvláštní okolnosti tohoto případu (viz body 59–61 výše), a nastavit tak spravedlivou rovnováhu mezi protichůdnými zájmy obou stran.

ii) Rychlost řízení

63. Články 2 a 11 Haagské úmluvy (viz bod 29 výše) vyžadují, aby dotčené soudní nebo správní orgány jednaly rychle s cílem zajistit návrat dětí, a jakákoliv nečinnost přesahující 6 týdnů může vést k tomu, aby bylo požadováno vysvětlení (viz odst. 30–31 výše). V daném případě stěžovatelka předložila žádost o navrácení svého syna v říjnu 2010. Vnitrostátní soudní řízení bylo zahájeno dne 2. prosince 2010 a bylo uzavřeno konečným rozhodnutím Nejvyššího soudu ze dne 22. srpna 2012. Šestitýdenní lhůta uvedená v čl. 11 Haagské úmluvy, která se vztahuje jak na řízení soudu prvního stupně, tak na odvolací řízení, není lhůtou povinnou (viz odst. 30–31 výše). Soud se stále domnívá, že celková délka tohoto řízení – v celkové délce cca 90 týdnů, vyvolává otázky, zda byla dodržena pozitivní povinnost ze strany státu jednat okamžitě v případě řízení podle Haagské úmluvy (viz *Iosub Caras*, § 38–39, a *Karrer*, § 54, a to jak výše uvedeno, či viz také *M. A. proti Rakousku*, č. 4097/13, ze dne 15. ledna 2015, § 128).

64. Vláda tvrdila, že účast psychologa a sociálního pracovníka v řízení může vysvětlovat jeho délku. Soud může přijmout tento argument v části týkající se délky soudního řízení v prvním stupni. Nicméně problém nastává v délce řízení u opravného prostředku, které trvalo asi čtyři měsíce a neobsahovalo žádné

zkoumání nových důkazů. Avšak největším problémem pro Soud je zpoždění ve fázi před dovolacím soudem. V projednávané věci trvalo řízení před Nejvyšším soudem téměř devět měsíců. Přitom stojí za pozornost, že Nejvyšší soud nenařídil ve věci ani ústní jednání (viz bod 25 výše). Žádní svědci tak nebyli slyšeni před Nejvyšším soudem, nebyl předložen a přezkoumán žádný nový důkaz nebo ustanoven nový znalec. Za takových okolností takto dlouhý stav nečinnosti vyvolává pochybnosti. Vláda ani neposkytla žádné vysvětlení, proč byl Nejvyšší soud nečinný tak dlouhou dobu.

65. V tomto ohledu Soud také podotýká, že čl. 351 odst. 14 bod 1 občanského soudního řádu, který byl již účinný v době průběhu odvolacího a dovolacího řízení, předpokládá, že soudy rozhodnou o žádosti o navrácení dítěte do 6 týdnů (viz bod 34 výše). Odvolací soud v Tbilisi a Nejvyšší soud v daném případě nevzaly v potaz příslušnou lhůtu, nepoužily co nejvíce zrychlený postup tak, jak je požadováno (viz čl. 2 a 11 Haagské úmluvy v odst. 29 výše, a důvodová zpráva k němu v bodě 30–31 výše), a nedokázaly zareagovat na naléhavost situace (viz *Adžić proti Chorvatsku*, č. 22643/14, ze dne 12. března 2015, § 97–98).

66. Proto je třeba konstatovat, že vnitrostátní soudy nejednaly s požadovanou pečlivostí a nedokázaly řešit tento případ co nejrychlejším způsobem.

iii) Závěr

67. S ohledem na vše výše uvedené se Soud domnívá, že stěžovatelka utrpěla nepřiměřený zásah do práva na respektování rodinného života s tím, že vnitrostátní soudy v rámci rozhodovacího procesu podle Haagské úmluvy nedodržely procedurální a pozitivní požadavky vyplývající z čl. 8 Úmluvy. Došlo tedy k porušení čl. 8 Úmluvy.

(...)

II. K použití čl. 41 Úmluvy

Stěžovatelce byla přiznána náhrada nemajetkové újmy ve výši 8 000 € a náhrada nákladů řízení ve výši 300 €. (60–72)

(...)

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. *Prohlašuje* stížnost za přijatelnou;

2. *Rozhoduje*, že došlo k porušení čl. 8 Úmluvy.

(...)

(Zpracoval JUDr. Lubomír Ptáček, Ph.D.,
a Mgr. Magdaléna Šedivá, LL.M.)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
VELKÝ SENÁT
15. října 2015
VĚC KUDREVIČIUS
(rozsudek ve věci Kudrevičius a ostatní proti Litvě, stížnost č. 37553/05)

Dotčené články Úmluvy:
čl. 11, čl. 7

Odkazy na českou právní úpravu:
čl. 19 Listiny základních práv a svobod,
zákon č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím.

Klíčová slova:

Právo na svobodu pokojného shromažďování – omezení nezbytné v demokratické společnosti – ochrana pořádku – ochrana práv a svobod jiných – proporcionalita

Pozn.: Ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek č. 2/2014 byl publikován překlad senátního rozsudku ze dne 26. listopadu 2013, ve kterém senát druhé sekce dospěl k závěru, že došlo k porušení čl. 11 Úmluvy.

Přiměřenost zásahu do práva na svobodu pokojného shromažďování

Autorský komentář:

Předkládané rozhodnutí se zabývá otázkou, zda je v souladu s Úmluvou udělení trestněprávních sankcí organizátorům a účastníkům původně povolené demonstrace zemědělců, která se později změnila v nepovolené blokády dálnic. Velký senát zkoumal, zda udělením sankcí vůbec došlo k zásahu do práva na svobodu pokojného shromažďování, zda byl tento zásah „stanoven zákonem“ (v souladu se zákonem), zda sledoval legitimní cíl a zda byl „nezbytný v demokratické společnosti pro dosažení tohoto cíle“. Dospěl (oproti senátu druhé sekce) k závěru, že jsou splněny všechny uvedené podmínky, a že se tedy jednalo o zásah, který je v souladu s čl. 11 odst. 2 Úmluvy.

Ačkoliv žádná skutková podstata trestného činu uvedená v českém trestním zákoníku necílí přímo na nežádoucí jednání organizátorů nebo účastníků demonstrace, mohlo by i podle českého práva dojít k udělení trestněprávní sankce za jednání při shromáždění, pokud by toto jednání naplnilo skutkovou podstatu některého trestného činu. Předkládaný rozsudek poskytuje vodítko k posouzení, zda je aplikace trestních norem na účastníky shromáždění podle Úmluvy přípustná, a kro-

mě toho obecně rekapituluje a shrnuje podmínky, za kterých může stát do svobody shromáždování zasáhnout, a odkazuje na příslušnou starší judikaturu.

(JUDr. Pavel Simon)

SKUTKOVÝ STAV

Dne 15. dubna 2003 demonstrovala skupina zemědělců před litevským parlamentem kvůli poklesu velkoobchodních cen zemědělských produktů a nedostačným dotacím na výrobu těchto produktů. Požadovali po státu, aby v uvedené záležitosti jednal.

Dne 16. května 2003 se sešla Zemědělská komora, organizace založená za účelem reprezentování zájmů zemědělců, aby projednala možná řešení problému. Mezi opatření, která měla být učiněna, pokud nebudou přijaty žádné změny v právní úpravě, patřilo podání žalob ke správním soudům. Do té doby měly na problémy v zemědělství upozornit demonstrace na třech různých místech blízko hlavních dálnic, o jejichž uspořádání bylo rozhodnuto.

Dne 22. dubna 2003 přijal Parlament nařízení o posílení konkurenceschopnosti zemědělství, kterým zvýšil dotace pro zemědělství. Podle stěžovatelů nebylo toto nařízení vládou realizováno.

V květnu 2003 vydala obec Kalvarija povolení k uspořádání pokojných shromáždění ve městě Kalvarija „blízko tržiště“, a to 13.–16. května 2003 a 19.–20. května 2003 od 8.00 do 11.00 hod. a 17. května 2003 od 8.00 do 15.00 hod. Organizátoři byli upozorněni na možnou odpovědnost podle zákona o správních přestupcích a podle trestního zákoníku, včetně odpovědnosti podle čl. 283 trestního zákoníku. Podle vlády byla stejná povolení, doplněná stejným upozorněním, vydána na 21.–23., 26.–30. a 24. května 2003.

Dne 8. května 2003 vydala obec Pasvalys povolení k uspořádání demonstrace „na parkovišti na 63. kilometru dálnice Via Baltica a vedle dálnice“. Zemědělci byli taktéž oprávněni na deset dní od 15. do 25. května 2003 přivést zemědělské stroje. Organizátoři shromáždění byli informováni o možné odpovědnosti podle zákona o správních přestupcích a podle trestního zákoníku, včetně odpovědnosti podle čl. 283 trestního zákoníku.

Dne 19. května 2003 vydala obec Klaipėda povolení k uspořádání shromáždění v „oblasti ve vesnici Divupiai vedle dálnice Vilnius–Klaipėda, nikoliv však blíže než 25 metrů od dálnice“ od 11.00 do 23.00 hod. 19.–25. května 2003. V povolení bylo uvedeno, že opravňuje k uspořádání pokojného shromáždění v souladu s ustanoveními obsaženými, mimo jiné, v Ústavě a v zákoně o shromáždování. Bylo v něm rovněž uvedeno, že organizátoři a účastníci musí dodržovat zákony a že se musí řídit příkazy státních orgánů a policie; pokud tak neučiní, může jim vzniknout správní nebo trestní

odpovědnost. Druhý stěžovatel, B. M., který byl označen jako jeden z organizátorů shromáždění, podepsal potvrzení o tom, že mu bylo povolení oznámeno.

Policie v Klaipėdě obdržela informace o možném záměru demonstrantů překročit limity stanovené v povolení. B. M. byl proto telefonicky kontaktován a byla s ním učiněna schůzka, jejímž účelem bylo zabránit nezákonnostem během demonstrací.

Demonstrace začaly 19. května 2003. Zemědělci se shromáždili v určených oblastech.

Dne 21. května 2003 zemědělci zablokovali silnice u vesnice Dirvupiai, dálnici Vilnius–Klaipėda, šedesátý třetí kilometr dálnice Panevėžys–Pasvalys–Rīga a devadesátý čtvrtý kilometr dálnice Kaunas–Marijampolė–Suvalkai.

Vláda zdůraznila, že policie nedostala předem žádné oficiální oznámení o úmyslu demonstrantů zablokovat tři hlavní silnice v zemi. Popsala chování zemědělců a stěžovatelů během demonstrací následovně:

a) Dne 21. května 2003 kolem poledne se skupina asi pěti set lidí přemístila na dálnici Vilnius–Klaipėda a zůstala tam stát, čímž zastavila dopravu.

b) Ve stejný čas se skupina asi 250 lidí přesunula na dálnici Panevėžys–Pasvalys–Rīga a zůstala tam stát, čímž zastavila dopravu. Tato blokáda pokračovala do poledne 23. května 2003. První stěžovatel nabádal demonstranty, aby se přesunuli z parkoviště na dálnici.

c) Dne 21. května v 11.50 hod. se skupina 1 500 lidí přesunula na dálnici Kaunas–Marijampolė–Suvalkai a zůstala tam stát, čímž zastavila dopravu. K tomu ve stejný den mezi 15.00 a 15.30 hod. přivezli třetí, čtvrtý a pátý stěžovatel na dálnici traktory a nechali je tam stát. Tato blokáda pokračovala do 16.00 hod. dne 22. května 2003.

Dne 22. května 2003 pokračovali zemědělci ve vyjednávání s vládou. Dalšího dne, po úspěšných výsledcích vyjednávání, přestali zemědělci silnice blokovat.

Strany se neshodly na rozsahu, v jakém byla demonstracemi zemědělců narušena doprava (odst. 23–32).

Podle stěžovatelů policie věděla, že může dojít k blokádám, a připravila alternativní trasy v blízkosti míst, kde se konaly demonstrace, aby blokády nenarušovaly tok zboží. Ten byl ve dnech, kdy probíhala demonstrace, „ještě lepší než obvykle“, což může být prokázáno „daty z míst, kde se blokády konaly“ (odst. 24).

Vláda uvedla, že se jednalo o hlavní silnice spojující největší města v zemi nebo užívané ke vstupu do země a k jejímu opuštění. Vláda dále tvrdila, že se na těchto silnicích tvořily dlouhé fronty nákladních vozů i osobních automobilů. V květnu a září 2003 informovaly čtyři logistické společnosti vládu, že v důsledku blokád silnic během demonstrací zemědělců utrpěly materiální újmu ve výši 25 245 LTL (asi 7 300 €) (odst. 25–32).

Bylo zahájeno vyšetřování stěžovatelů a řady dalších osob pro podezření, že se dopustili výtržnictví. V červenci 2003 bylo čtyřem z pěti stěžovatelů nařízeno, aby neopouštěli svá bydliště. Uvedené opatření trvalo do října 2003. Dne 4. prosince

byla soudu předána obžaloba. Stěžovatelé B. M. a A. K. byli obviněni z podněcování k výtržnictví podle čl. 283 odst. 1 trestního zákona. Stěžovatelé V. M., K. M. a A. P. byli podle stejného ustanovení obviněni z vážného narušení veřejného pořádku během výtržnictví. Dne 29. září 2004 shledal okresní soud v Kaunas stěžovatele vinnými podněcováním k výtržnictví nebo podílením se na výtržnictví podle § 283 odst. 1 trestního zákoníku. Soud dospěl (na základě videonahrávek události, listinných důkazů a svědectví jednoho svědka) k závěru, že stěžovatel B. M. organizoval shromáždění s cílem vážně porušit veřejný pořádek. Okresní soud uvedl, že B. M. koordinoval jednání zemědělců, a v důsledku toho asi 500 lidíablokovalo ve dnech 21.–23. května dálnici Vilnius–Klaipeda. Soud nesouhlasil s argumentem, že B. M. a ostatní zemědělci jednali z nutnosti a že blokády byly jejich jedinou možností, jak přilákat pozornost vlády. Podle soudu měli zemědělci alternativu, a to podání správních žalob. Soud dále uzavřel, že rovněž A. K. organizoval shromáždění s cílem vážně narušit veřejný pořádek. Během blokad 21. a 22. května 2003 podle soudu koordinoval jednání lidí, dával jim příkazy a určoval, která vozidla mají být propuštěna skrze blokádu, podněcoval zemědělce, aby na dálnici zůstali a nepřesouvali se pryč, a jménem zemědělců vyjednával mobilním telefonem se státními orgány. Soud rovněž shledal, že A. K. organizací blokády způsobil škodu třem dopravním společnostem. Jedna z těchto společností vnesla během řízení nárok na úhradu LTL 1 100 (asi 290 €) a soud jí tuto částku přiznal. Zbylí tři stěžovatelé byli shledáni vinnými vážným porušením veřejného pořádku během výtržnictví. Soud shledal, že na místo jedné z blokad přivezli traktory a odmítli poslechnout příkazy policie, aby traktory na dálnici neparkovali. Všech pět stěžovatelů bylo podmíněně odsouzeno k šedesátidennímu restu odnětí svobody s odložením jeho výkonu na dobu jednoho roku. Stěžovatelům bylo zároveň uloženo, že se po dobu jednoho roku nesmí vzdálit z místa svého bydliště na více než sedm dní bez předchozího souhlasu úřadů (odst. 33–48).

Odvolací soud rozsudek okresního soudu potvrdil. Ačkoli poznamenal, že článek 10 Úmluvy garantuje stěžovatelům právo na svobodu projevu, toto právo podle něj není bez omezení, pokud jde o ochranu pořádku a předcházení trestné činnosti. Chování stěžovatelů není možné vnímat jako zákonné vyjádření jejich názoru, protože porušovali veřejný pořádek jednáním, s nímž je spojena trestní odpovědnost (odst. 49–54).

Dne 4. října 2005 rozšířený senát sedmi soudců Nejvyššího soudu zamítl dovolání stěžovatelů, neboť soudy nižších stupňů správně kvalifikovaly jednání stěžovatelů jako trestné činy. Stěžovatelé byli odsouzeni na základě účinného zákona a v souladu s ním jim byly uloženy tresty. Jejich odsouzení proto nebylo v rozporu s čl. 7 odst. 1 Úmluvy. Podle Nejvyššího soudu nebyli stěžovatelé odsouzeni za vyjádření svých názorů, které je chráněno čl. 10 odst. 1 Úmluvy, ale za jednání závažně narušující veřejný pořádek (odst. 55–60).

Rozhodnutími soudů z října a listopadu 2005 bylo vysloveno, že se stěžovatelé osvědčili.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K tvrzenému porušení čl. 10 a 11 Úmluvy

82. Stěžovatelé tvrdili, že jejich odsouzení trestními soudy nezákonně zasáhlo do jejich práv na svobodu projevu a svobodu pokojného shromažďování, chráněných čl. 10 a 11 Úmluvy, které v relevantních částech znějí takto:

Čl. 10

„1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice...“

2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti a odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.“

Čl. 11

„1. Každý má právo na svobodu pokojného shromažďování...“

2. Na výkon těchto práv nemohou být uvalena žádná omezení kromě těch, která stanoví zákon a která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných...“

85. Soud konstatuje, že se stěžovatelé ve vztahu ke stejným faktům dovolávají dvou samostatných ustanovení Úmluvy, čl. 10 a 11. Podle názoru Soudu je vzhledem k okolnostem projednávané věci čl. 10 třeba posuzovat jako *lex generalis* ve vztahu k čl. 11, který je *lex specialis* (viz *Ezelin proti Francii*, ze dne 26. dubna 1991, § 35, série A č. 202). Podle stížnosti byli stěžovatelé odsouzeni za organizaci pokojného shromáždění. Soud proto shledal, že stížnost má být posouzena podle čl. 11 (viz *Schwabe a M. B. proti Německu*, č. 8080/08 a 8577/08, § 101 ECHR 2011–VI, a *mutatis mutandis*, *Galstyan proti Arménii*, č. 26986/03, ze dne 15. listopadu 2007, § 95–96; a *Primov a ostatní proti Rusku*, č. 17391/06, ze dne 12. června 2014, § 91).

Posouzení, zda došlo k zásahu do výkonu práva na svobodu pokojného shromažďování

91. Soud musí nejprve posoudit, jestli skutkové okolnosti projednávané věci spadají do působnosti čl. 11 Úmluvy...

92. Článek 11 Úmluvy chrání pouze právo na „pokojné shromáždění“, což je pojem, který se nevztahuje na demonstraci, jejíž organizátoři a účastníci mají násilné záměry (viz *Stankov a Spojená makedonská Organizace Ilinden proti Bulharsku*, č. 29221/95 a 29225/95, § 77, ESLP 2001-IX). Záruky obsažené v čl. 11 se proto vztahují na všechna shromáždění s výjimkou těch, kde organizátoři a účastníci mají v úmyslu vyvolat násilí nebo jinak narušit základy demokratické společnosti (viz *Sergey Kuznetsov proti Rusku*, č. 10877/04, ze dne 23. října 2008, § 45; *Alekseyev proti Rusku*, č. 4916/07, 25924/08 a 14599/09, ze dne 21. října 2010, § 80; *Fáber proti Maďarsku*, č. 40721/08, ze dne 24. července 2012, § 41; *Gun a ostatní proti Turecku*, č. 8029/07, ze dne 18. června 2013, § 49; a *Taranenko proti Rusku*, č. 19554/05, ze dne 15. května 2014, § 66).

94. V této souvislosti není bez zajímavosti připomenout, že jedinec nepřestane požívat právo na svobodu pokojného shromažďování v důsledku sporadického násilí nebo jiné trestné činnosti spáchané ostatními v průběhu demonstrace, pokud záměry a chování daného jedince zůstanou pokojné (viz *Ziliberberg proti Moldávií*, č. 61821/00, rozhodnutí ze dne 4. května 2004) ...

97. Obvinění žalobců nebylo založeno na jejich účasti na násilí nebo na jejich podněcování k násilí, ale na porušení veřejného pořádku způsobeném silničními blokádami. Soud dále uvádí, že v projednávaném případě narušení provozu nelze považovat za vedlejší efekt veřejného shromáždění, ale spíše za výsledek úmyslného jednání zemědělců, kteří si přáli obrátit pozornost k problémům v zemědělství a donutit vládu, aby přijala jejich požadavky... Podle názoru Soudu fyzické jednání, kterým je úmyslně bráněno dopravě a běžnému provozu za účelem vážně narušit aktivity ostatních, ačkoliv není neobvyklým jevem vyskytujícím se v souvislosti s výkonem svobody shromažďování v moderních společnostech, není součástí práva na svobodu shromažďování, chráněného čl. 11 Úmluvy (viz *Barraco proti Francii*, č. 31684/05, ze dne 5. března 2009, § 39; ... *Lucas proti Spojenému království*, č. 39013/02, rozhodnutí ze dne 18. března 2003; ... *Steel a ostatní proti Spojenému království*, ze dne 23. září 1998, § 92, 1998-VII; ... a *Drieman a ostatní proti Norsku*, č. 33678/96, rozhodnutí ze dne 4. května 2000, ...). Uvedené se promítne do posouzení „nutnosti“ zásahu, jež má být provedeno podle druhého odstavce čl. 11.

98. Soud se nicméně nedomnívá, že by napadané jednání na demonstracích, za které byli stěžovatelé učiněni odpovědnými, bylo takové povahy a intenzity, že by jejich účast na demonstracích vyjmulo z rámce ochrany jejich svobody pokojného shromažďování podle čl. 11 Úmluvy. Soud rovněž poznamenává, že odvolací soud v Kaunas připustil, že stěžovatelé požívali právo svobody projevu podle čl. 10 Úmluvy ..., a usuzuje, že nic nenásvědčuje tomu, že by stěžovatelé narušovali základy demokratické společnosti.

99. Výše uvedené je pro Soud dostačující k tomu, aby uzavřel, že stěžovatelé jsou oprávněni dovolávat se záruk čl. 11 Úmluvy, a že čl. 11 Úmluvy je proto na posuzovaný případ aplikovatelný.

100. Soud dále posuzoval, zda bylo do práva stěžovatelů na svobodu shromažďování zasaženo. Opakuje, že zásahem do uvedeného práva nemusí být úplný zákaz shromažďování, legální nebo faktický, ale že zásah může spočívat i v jiných opatřeních přijatých státními orgány. Pojem „omezení“, použitý v čl. 11 odst. 2, musí být vykládán tak, že zahrnuje opatření přijatá před nebo během shromáždění, stejně tak jako sankce přijaté po něm (viz *Ezelin proti Francii*, ze dne 26. dubna 1991, § 39, série A č. 202; *Kasparov a ostatní proti Rusku*, č. 21613/07, ze dne 3. října 2013, § 84; *Primov a ostatní proti Rusku*, č. 17391/06, ze dne 12. června 2014, § 93; a *Nemtsov proti Rusku*, č. 1774/11, ze dne 31. července 2014, § 73). ...

101. Soud uvádí, že v posuzovaném případě bylo stěžovatelům povoleno bez překážek vykonávat jejich svobodu pokojného shromažďování, a to nejen na povolených místech, ale také když se demonstrace nad rámec uděleného povolení přesunuly na dálnice. Shromáždění nebyla rozehnána policií, ani když demonstranti přikročili k blokádám silnic. Stěžovatelé však byli následně kvůli své roli při organizování a vykonávání blokád odsouzeni. Jak již bylo výše uvedeno, jejich chování, ačkoliv bylo odsouzeníhodné, nebylo shledáno násilným. Soud je proto připraven připustit, že odsouzení stěžovatelů za jejich účast na předmětných demonstracích bylo zásahem do jejich práva na svobodu pokojného shromažďování. V této souvislosti stojí za zmínku, že před velkým senátem vláda existenci zásahu ani nezpochybovala (viz odst. 89).

102. Aby takový zásah do práva na svobodu pokojného shromažďování nebyl porušením čl. 11 Úmluvy, musí být „stanoven zákonem“ („prescribed by law“), sledovat jeden nebo více legitimních cílů podle čl. 11 odst. 2 a musí být „nezbytný v demokratické společnosti pro dosažení tohoto cíle nebo cílů“ (viz, mimo mnoha jiných, *Vjarentsov proti Ukrajině*, č. 20372/11, ze dne 11. dubna 2013, § 51; a *Nemtsov*, citováno výše, § 72).

Posouzení, zda šlo o zásah stanovený zákonem

108. Soud upozorňuje na svou judikaturu, podle které výrazy „stanoven zákonem“ a „v souladu se zákonem“ v čl. 8 až 11 Úmluvy vyžadují, nejen aby posuzovaný zásah měl právní oporu ve vnitrostátním právu, ale také odkazují na kvalitu tohoto práva, které musí být dotčené osobě přístupné a musí být pro ni předvídatelné co do svých účinků [viz, kromě jiných, *Rotaru proti Rumunsku* (velký senát), č. 28341/95, § 52, ESLP 2000-V; *VGT Verein gegen Tierfabriken proti Švýcarsku*, č. 24699/94, § 52, ESLP 2001-VI; *Gawęda proti Polsku*, č. 26229/95, § 39, ESLP 2002-II; *Maestri proti Itálii* (velký senát), č. 39748/98, § 30, ESLP 2004-I; *Vjarentsov*, citováno výše, § 52; *Gorzelik a další proti Polsku* (velký senát), č. 44158/98, § 64–65, ECHR 2004-I; a *Sindicatul „Păstorul cel Bun“ proti Rumunsku* (velký senát), č. 2330/09, § 153, ESLP 2013 (výběr)].

111. V projednávané věci mělo odsouzení stěžovatelů právní základ v litevském právu, konkrétně v čl. 283 odst. 1 trestního zákoníku, který stanovuje tresty za trest-

ný čin výtržnictví (viz odst. 62). Vzhledem k tomu, že trestní zákoník byl veřejnosti přístupný, zbývá ověřit, jestli byla aplikace uvedeného ustanovení předvídatelná.

112. Článek 283 odst. 1 trestního zákoníku stanovuje, že „osobě, která zorganizuje nebo vyvolá shromáždění lidí ke spáchání veřejných projevů násilí, poškození majetku nebo jinému vážnému porušení veřejného pořádku, nebo osobě, která během výtržnictví spáchá násilné akty, poškodí majetek nebo jinak vážně poruší veřejný pořádek“, bude uložen trest odnětí svobody až na pět let. Vnitrostátní orgány neobvinily stěžovatele z páčání násilí nebo poškozování majetku. Tvrdily ale, že stěžovatelé „jiným způsobem vážně porušili veřejný pořádek“. (...)

113. Soud uvádí, že pojem „porušení veřejného pořádku“ použitý v čl. 283 odst. 1 trestního zákoníku je ze své podstaty do určité míry vágní. Nicméně vzhledem k tomu, že obvyklý běh života může být narušen neomezeným množstvím způsobů, bylo by nerealistické očekávat, že vnitrostátní zákonodárce učiní vyčerpávající výčet nezákonných způsobů, kterými lze veřejný pořádek narušit. Soud proto uzavřel, že způsob, jakým je čl. 283 odst. 1 trestního zákoníku formulován, splňuje kvalitativní požadavky vyplývající z jeho judikatury.

114. Navíc je Soud toho názoru, že výklad uvedeného ustanovení provedený vnitrostátními soudy v posuzovaném případě nebyl ani svévolný, ani nepředvídatelný a že stěžovatelé mohli předvídat, do míry odůvodněné vzhledem k okolnostem, že jejich jednání, které je výše popsáno, jehož součástí byly dlouhotrvající blokády dálnic s následným narušením běžného života, dopravy a hospodářské činnosti, může být posouzeno jako „vážné narušení veřejného pořádku“, odůvodňující aplikaci čl. 283 odst. 1 trestního zákoníku.

116. Za těchto okolností mělo být stěžovatelům jasné, že neuposlechnutí policejních příkazů by mohlo mít za následek vznik jejich trestněprávní odpovědnosti.

117. Nadto Soud rovněž poznamenává, že povolení k uspořádání pokojných shromáždění obsahovala varování ohledně možné odpovědnosti pořadatelů podle zákona o správních přestupcích a podle trestního zákoníku, včetně čl. 283 trestního zákoníku (odst. 15–17). Je rovněž nutno poznamenat, že policie demonstranty výslovně vyzvala, aby blokády ukončili.

118. S ohledem na výše uvedené dospěl Soud k závěru, že zásah, který je předmětem stížnosti, byl „stanoven zákonem“ ve smyslu čl. 11 odst. 2 Úmluvy.

Posouzení, zda zásah sledoval legitimní cíl a byl „nezbytný v demokratické společnosti“

138. V (předchozím) senátním rozsudku v posuzovaném případě Senát shledal (srov. odst. 79–84 senátního rozsudku), že i kdyby bylo zjištěno, že předmětný zásah sledoval legitimní cíle „prevence narušení veřejného pořádku“ a „ochrany práv a svobod jiných“, nebyl přiměřený, a to z následujících důvodů:

a) Zemědělcům bylo uděleno povolení k uspořádání pokojného shromáždění, a přestože byla na hlavních silnicích způsobena zásadní omezení dopravy, ja-

kákoliv demonstrace na veřejném prostranství nevyhnutelně způsobuje určitou míru narušení obvyklého chodu života; státní orgány měly v tomto směru být tolerantní.

(b) Pouze jedna dopravní společnost se se zemědělci soudila o náhradu škody a na jedné silnici demonstrující nechali některá vozidla projet, včetně nákladních vozidel.

(c) Během demonstrace pokračovala jednání mezi zemědělci a vládou, demonstranti ukázali flexibilitu a ochotu spolupracovat s ostatními uživateli cest a prvek násilí „zjevně chyběl“.

(d) Litevské soudy případ posuzovaly v kontextu „výtržnictví“, a nebyly proto schopné řádně zvážit otázku přiměřenosti.

(e) Jiný zemědělec (A. D.), který narušil dopravu při stejných demonstracích, byl obviněn pouze ze správního (dopravního) deliktu a potrestán pokutou asi 12 €.

139. Ve světle výše uvedeného Senát shledal, že došlo k porušení čl. 11 Úmluvy.

140. Soud zastává názor, že odsouzení stěžovatelů sledovalo legitimní cíle „prevence narušení veřejného pořádku“ ... a „ochrany práv a svobod jiných“ (zejména práva pohybovat se svobodně a bez omezení po veřejných komunikacích, ...).

141. Zbývá posoudit, zda byl předmětný zásah k dosažení uvedených cílů „nezbytný v demokratické společnosti“.

144. Princip přiměřenosti vyžaduje, aby byla dosažena rovnováha mezi požadavky vyjmenovanými v čl. 11 odst. 2 na jedné straně a požadavky na svobodné vyjádření názoru slovy, gesty nebo i mlčením osobami shromážděnými na ulicích nebo na veřejných prostranstvích na straně druhé [viz *Rufi Osmani a další proti Bývalé jugoslávské republice Makedonie* (rozh.), č. 50841/99, ESLP 2001-X; *Ski-ba proti Polsku* č. 10659/03, ze dne 7. července 2009; *Fáber*, citováno výše, § 41; a *Taranenko*, citováno výše, § 65)].

146. Při posuzování přiměřenosti zásahu ve vztahu ke sledovanému cíli je třeba vzít v úvahu rovněž povahu a přísnost sankcí ... Tam, kde jsou sankce uložené demonstrantům trestní povahy, vyžadují zvláštní odůvodnění ... Klidná demonstrace by v zásadě neměla být spojena s hrozbou trestního postihu ... a zejména ne omezení osobní svobody. Proto musí Soud zkoumat obzvláště pečlivě případy, ve kterých sankce uložené vnitrostátními orgány za nenásilné jednání zahrnují trest odnětí svobody (viz *Taranenko*, citováno výše, § 87).

155. Jakákoliv demonstrace pořádaná na veřejném prostranství může do určité míry narušit obvyklý chod života, a to včetně narušení dopravního provozu (viz *Barraco*, citováno výše, § 43; *Disk a Kesk proti Turecku*, č. 38676/08, ze dne 27. listopadu 2012, § 29; a *Izci proti Turecku*, č. 42606/05, ze dne 23. červenec 2013, § 89). Tento fakt sám o sobě neospravedlňuje zásah do práva na svobodu shromažďování (*Berladir a ostatní proti Rusku*, č. 34202/06, ze dne 10. července 2012, § 38; a *Gun a ostatní*, citováno výše, § 74), neboť je důležité, aby

vnitrostátní orgány ukázaly určitý stupeň tolerance (*Ashughyan proti Arménii*, č. 33268/03, ze dne 17. července 2008, § 90). ...

158. Státy musí nejen upustit od toho, aby na právo na pokojné shromažďování aplikovaly nepřiměřená nepřímá omezení, ale také musí toto právo chránit. I když je základním cílem čl. 11 chránit jednotlivce proti svévolnému zásahu státních orgánů do výkonu chráněných práv [viz *Associated Society of Locomotive Engineers and Firemen (ASLEF) proti Spojenému království*, č. 11002/05, ze dne 27. února 2007, § 37; a *Nemtsov*, citováno výše, § 72], existují i pozitivní závazky státu zabezpečit efektivní výkon těchto práv (viz *Djavit An proti Turecku*, č. 20652/92, § 57, ESLP 2003-III; *Oya Ataman proti Turecku*, č. 74552/01, § 36, ESLP 2006-XIII; a *Gun a ostatní*, citováno výše, § 72).

161. V posuzovaném případě Soud shledal, že zemědělcům byla udělena povolení demonstrovat v určených místech. ...

162. Litevské vnitrostátní orgány tedy udělily výslovný předchozí souhlas se shromážděními ... Demonstrace zemědělců nemohou být proto považovány za nezákonné z důvodu nesplnění požadavku relevantních domácích předpisů dopadajících na postup předcházející uspořádání shromáždění.

165. Podle názoru soudu bylo přesunutí demonstrací z povolených oblastí na dálnice jasným porušením podmínek stanovených v povoleních. Bylo k němu navíc přistoupeno bez jakéhokoliv předchozího oznámení vnitrostátním orgánům a bez toho, aby je organizátoři požádali o změnu podmínek povolení. Toho si stěžovatelé museli být vědomi.

168. Pokud jde o tvrzení stěžovatelů, že blokády byly krajním opatřením přijatým pod tlakem vážných finančních problémů k ochraně oprávněných zájmů stěžovatelů (viz odst. 119–120), Soud nemá důvod zpochybňovat posouzení vnitrostátních soudů, že zemědělci měli k dispozici alternativní a zákonné prostředky na ochranu svých zájmů, např. možnost podat žaloby ke správním soudům (viz odst. 43).

169. Soud dále nevidí žádný důvod zpochybňovat závěr vnitrostátních soudů, podle kterého si stěžovatelé byli vědomi, že přesun demonstrací z povolených oblastí na dálnice a zaparkování traktorů na dálnici Kaunas–Marijampolė–Suvalkai způsobí vážné narušení provozu. ...

170. Jak již bylo uvedeno v odst. 97, narušení obvyklého chodu života a dopravy nebylo vedlejším efektem demonstrací konaných na veřejném prostranství. Dokud se demonstrace konaly na určených místech, doprava nebyla ovlivněna. Rozhodnutí zemědělců přesunout se na dálnice a použít traktory nemohlo být ničím jiným než pokusem zablokovat nebo omezit průjezd vozidel a vytvořit chaos s cílem přitáhnout pozornost k potřebám zemědělců. Úmyslné blokády nemohly cílit na nic jiného než na donucení vlády k přijetí požadavků zemědělců, což dokazuje skutečnost, že byly ukončeny, jakmile byli demonstranti informováni o úspěchu při vyjednávání (viz odst. 22 a 28). Nyní posuzovaný případ je proto odlišný od

těch, ve kterých Soud shledal, že demonstrace mohou do určité míry narušit běžný chod života, včetně narušení dopravy (viz judikatura citovaná v odst. 155).

171. Soud již přezkoumával případy, ve kterých se demonstranti pokoušeli zabránit výkonu nebo změnit výkon aktivity vykonávané jinými osobami. Ve věci *Steel a ostatní* (citováno výše) první stěžovatel bránil lovu a druhý stěžovatel bránil inženýrským pracím na výstavbě silnice. Ve věci *Drieman a ostatní* (citováno výše) aktivisté Greenpeace manévrovali čluny takovým způsobem, aby fyzicky zabránili lovu velryb, čímž velrybáře přinutili ukončit jejich zákonnou činnost ve výlučné norské ekonomické zóně. V těchto dvou kauzách Soud uzavřel, že použité sankce ... byly přiměřené, *inter alia*, legitimnímu cíli ochrany práv a svobod ostatních. Soud dospěl k závěru, že stejný závěr musí být *a fortiori* učiněn i v nyní posuzovaném případě, kde jednání demonstrantů nesměřovalo přímo k aktivitě, se kterou nesouhlasili, ale k fyzickému blokování jiné aktivity (používání dálnice k průjezdu nákladních a osobních aut), která neměla přímé spojení s předmětem jejich protestů, konkrétně s údajnou nečinností vlády tváří v tvář poklesu cen některých zemědělských produktů.

172. V tomto ohledu má projednávaná věc více shodných rysů s případy *Lucas* (citováno výše), ve kterém stěžovatel zablokoval veřejnou silnici, aby protestoval proti zadržení jaderné ponorky, a *Barraco* (citováno výše), jenž se týkal účasti stěžovatele na protestu, který vedl k závažnému zpomalení dopravy. V nich stejně jako ve věcech *Steel a ostatní* a *Drieman a ostatní* Soud shledal, že použité sankce ... byly „nezbytné v demokratické společnosti“ ve smyslu čl. 11 odst. 2 Úmluvy. Soud dále poznamenává, že v *Barraco* trvalo narušení dopravy pouze pět hodin (oproti více než 48 hodinám v nyní posuzovaném případě) a že byla ovlivněna pouze jedna dálnice (oproti třem).

173. Jak je patrné z výše uvedené judikatury, úmyslné závažné narušení obvyklého chodu života a aktivit zákonně vykonávaných ostatními ze strany demonstrantů do větší míry než v případě normálního výkonu práva na pokojné shromažďování může být považováno za „zavrženíhodné jednání“ ve smyslu judikatury Soudu (viz odst. 149). Takové chování může být důvodem uložení sankce, a to i trestní.

175. V této souvislosti nemá Soud důvod pochybovat o tom, že omezení spočívající v rozhodnutí vnitrostátních orgánů sankcionovat jednání stěžovatelů bylo dostatečně zdůvodněno. S ohledem na míru uvážení, která je státním v takových situacích svěřena ..., byl žalovaný stát zjevně oprávněn uzavřít, že zájem na ochraně veřejného pořádku převážil nad právem stěžovatelů uchýlit se k blokadám jako k prostředku, kterým mělo být dosaženo průlomu v jednání zemědělců s vládou (viz, *mutatis mutandis*, *Primov a ostatní*, citováno výše, § 160).

176. Pokud jde o jednání vnitrostátních orgánů, ... dokonce i když stěžovatelé odmítli uposlechnout její příkazy, policie shromáždění nerozpustila. ... Navíc, když vznikalo napětí mezi demonstranty a řidiči nákladních automobilů, policie se snažila strany konfliktu uklidnit, aby předešla vážným střetům. ...

177. Ve světle výše uvedeného Soud uzavřel, že navzdory vážným problémům způsobeným jednáním stěžovatelů ukázaly státní orgány vysoký stupeň tolerance (viz obdobně *Eva Molnár*; citováno výše, § 43; *Barraco*, citováno výše, § 47; a *Skiba*, citováno výše; viz rovněž, *a contrario*, *Primov a ostatní*, citováno výše). Vnitrostátní orgány se navíc pokoušely vyvážit zájmy demonstrantů a řidičů na dálnici, aby zajistily pokojný průběh shromáždění a bezpečnost všech občanů, čímž splnily pozitivní závazky, které eventuálně měly (viz judikatura citovaná v odst. 158–160).

178. Co se týče sankcí udělených stěžovatelům, Soud opakuje, že šlo o mírný trest odnětí svobody na šedesát dní, jehož výkon byl odložen na jeden rok. Stěžovatelům nebylo uloženo zaplacení pokuty a jediným faktickým důsledkem jejich odsouzení byla jeden rok trvající povinnost získat povolení pro případ opuštění bydliště na déle než sedm dní. ... Takové omezení se nezdá být nepřiměřené ve srovnání se závažností narušení veřejného pořádku způsobeného stěžovateli ... Stěžovatelé navíc netvrdili, že by neúspěšně žádali o možnost svá bydliště opustit nebo že by jim takové žádosti byly systematicky zamítány.

179. Velký senát není přesvědčen, že by trestní stíhání stěžovatelů narušilo rovnováhu mezi protichůdnými zájmy, o které se jednalo (srov. odst. 82 senátního rozsudku). V této souvislosti velký senát podotýká, že okresní soud, když dospěl k závěru, že účelu potrestání může být dosaženo, aniž by stěžovatelé fakticky byli zbaveni svobody, vzal v úvahu charakteristiky stěžovatelů a míru jejich viny (viz odst. 47). Navíc odvolací soud a Nejvyšší soud vzaly při přezkumu případu v úvahu, *inter alia*, svobodu projevu zakotvenou v Ústavě a v Úmluvě (viz odst. 53 a 58).

181. Velký senát nevidí důvod odchýlit se od závěrů vnitrostátních soudů, podle kterých byl A. D., jiný zemědělec, který bránil dopravě, zodpovědný pouze za správní delikt porušení pravidel silničního provozu (viz odst. 83 senátního rozsudku). Navíc skutečnost, že jiná osoba byla potrestána mírnějším způsobem, neznamená nezbytně, že sankce udělené stěžovatelům byly nepřiměřené.

182. Výše uvedené úvahy vedou Soud k závěru, že pokud litevské orgány odsoudily stěžovatele za výtržnictví pro jejich chování ve dnech 21. až 23. května 2003 při demonstracích zemědělců, dosáhly spravedlivé rovnováhy mezi legitimními cíli „prevence narušení pořádku“ a „ochrany práv a svobod ostatních“ na straně jedné a mezi požadavkem na svobodu shromažďování na straně druhé. Založily svá rozhodnutí na přijatelném posouzení skutkového stavu a na relevantních a dostatečných důvodech. Nepřekročily proto prostor, který jim byl dán pro uvážení věci.

183. Vzhledem k tomu, že byl zásah, na který si stěžovatelé stěžovali, „nezbytný v demokratické společnosti“ ve smyslu čl. 11 Úmluvy, nedošlo v posuzovaném případě k porušení tohoto ustanovení.

184. Vzhledem k uvedenému závěru se Soud nemusel zabývat námitkami stran týkajícími se otázky, jestli byla opatření přijatá litevskými orgány ospravedlnitelná

ve světle judikatury ESD (viz odst. 125 a 134–135). V této souvislosti se Soud omezil na konstatování, že úkolem ESD je zjistit, jestli členské státy Evropské unie splnily svou povinnost zajistit volný pohyb zboží, zatímco úlohou Soudu v nyní posuzované kauze je zjistit, zda došlo k porušení práva stěžovatelů na svobodu shromažďování.

II. K tvrzenému porušení čl. 7 Úmluvy

187. V řízení před senátem dále stěžovatelé namítali, že čl. 283 odst. 1 trestního zákoníku, podle kterého byli odsouzeni, nebyl jasně formulován a nebyl řádně interpretován vnitrostátními soudy (viz také odst. 103).

193. Soud připomíná, že uzavřel, že zásah do svobody shromažďování stěžovatelů byl „stanoven zákonem“ ve smyslu čl. 11 odst. 2 Úmluvy, včetně toho, že byl stěžovateli předvídatelný (viz odst. 111–118). Připomíná rovněž, že mluví-li článek 7 o „zákoně“, odkazuje na stejný koncept, ke kterému Úmluva odkazuje na jiných svých místech, když používá stejný pojem, na koncept, který zahrnuje psané právo spolu s judikaturou, a rovněž kvalitativní požadavky, zejména na dostupnost a předvídatelnost [viz výčet relevantních principů ve věci *Rohlena proti České republice* (velký senát), č. 59552/08, § 50, ESLP 2015]. Soud dále konstatuje, že ve svých vyjádřeních před velkým senátem stěžovatelé nevznegli konkrétní námitku porušení čl. 7, jako učinili před senátem. Vzhledem k uvedenému se Soud domnívá, že není nutné zvlášť posuzovat, jestli došlo k porušení čl. 7 Úmluvy.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. *Rozhoduje*, že nedošlo k porušení čl. 11 Úmluvy;
2. *Rozhoduje*, že není třeba zvlášť posuzovat stížnost podle čl. 7 Úmluvy.

K rozsudku je připojeno odlišné stanovisko soudce Wojtyczeka.

*(Zpracovali JUDr. Pavel Simon
a Mgr. Gabriela Černá)*

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
VELKÝ SENÁT
28. září 2015
VĚC BOUYID PROTI BELGII
(rozsudek ve věci Bouyid proti Belgii, stížnost č. 23380/09)

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 3

Odkazy na českou právní úpravu:

§ 149 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník; § 329 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník,

§ 51–59 zákona č. 237/2008 Sb., o Policii České republiky,

§ 13 a § 31a zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.

Klíčová slova:

Ochrana před špatným zacházením – policejní násilí – ponižující zacházení – použití síly – zranitelné osoby – účinné vyšetřování

Facka policisty jako ponižující zacházení

Autorský komentář:

Rozhodnutí velkého senátu je významné zejména z toho důvodu, že se v něm Soud poměrně excesivním způsobem vyjadřuje k působnosti čl. 3 Úmluvy, a mění tak původní závěry senátního rozsudku. V projednávaném případě, kde policisté dali facku dvěma jednotlivcům v rámci jejich zadržení na policejní stanici, Soud dospěl k závěru, že jakékoli jednání příslušníků donucovacího orgánu vůči jednotlivci, který je zbaven svobody nebo je, obecněji vzato, konfrontován s příslušníky donucovacích orgánů, které vzhledem k chování osoby není nezbytně nutné, snižuje lidskou důstojnost a je v zásadě zásahem do práva uvedeného v čl. 3 Úmluvy. V projednávaném případě přitom facku klasifikoval jako vážný útok na důstojnost jednotlivce, který představuje porušení čl. 3 Úmluvy. Takové klasifikaci jednání ze strany policistů přitom nebrání ani neuctivé či provokující chování jednotlivců. Soud tedy svým závěrem výrazně rozšířil ochranu poskytovanou jednotlivcům v případech jejich zadržení orgánem veřejné moci.

V českém právním prostředí zatím neexistuje žádná judikatura věnující se obdobné problematice. Rozhodnutí může nicméně v budoucnu přinést užitečné vodítka pro hodnocení jednání policistů vůči jednotlivcům v kontextu čl. 3 Úmluvy. V této souvislosti je nutno připomenout, že rozhodnutí má význam nejen v ob-

lasti trestního a správního práva, ale týká se také oblasti soukromoprávní, a to konkrétně otázky odškodňování osob při nesprávném úředním postupu spočívajícím ve špatném zacházení ze strany policistů v režimu zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.

(JUDr. Jindřich Urbánek)

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatelé, Saïd Bouyid a Mohamed Bouyid, jsou bratři, kteří žijí s rodiči a dvěma sestrami vedle policejní stanice v Saint-Josse-ten-Noode. Oba tvrdí, že jim policisté dali facku na tvář (což je tvrzení, které vláda rozporuje), prvnímu dne 8. prosince 2003 a druhému dne 23. února 2004. Tvrdí, že tyto události proběhly v kontextu napjatých vztahů mezi jejich rodinou a některými policisty ze stanice (§ 9–10).

Stěžovatelé tvrdí, že dne 8. prosince 2003 odpoledne stál první stěžovatel s přítelem přibližně ve čtyři hodiny na ulici před domem, ve kterém žil. Jelikož si zapomněl klíče, zvonil na zvonek, aby jej rodiče pustili dovnitř. Policista stěžovatele požádal, aby předložil průkaz totožnosti, stěžovatel tak ale odmítl učinit a požádal policistu o předložení pověření. Policista ho následně chytil za bundu (kterou roztrhl) a odvedl ho na policejní stanici. Byl umístěn do místnosti, ve které byl pouze s dotčeným policistou, který mu dal v momentě, kdy stěžovatel protestoval proti zadržení, facku. Stěžovatel předložil lékařské potvrzení, které potvrzovalo, že byl ve stavu šoku a na levé lici a levé straně vnějšího zvukovodu měl erytém (zarudnutí kůže). Vláda tvrdí, že odvedení na policejní stanici bylo zcela legitimní. Stěžovatel na stanici způsobil scénu a policistu urážel, přičemž ihned, jak byla ověřena jeho identita, mu bylo umožněno policejní stanici opustit. Policista popíral, že by stěžovatele udeřil, a v šest hodin podal na stěžovatele trestní oznámení z důvodu násilného odporu vůči policistovi, dále z důvodu zneužívajícího jednání a verbálního vyhrožování (§ 11–14).

Stěžovatelé dále tvrdí, že dne 23. února 2004, mezi 9.44 a 10.20 hod., dal jiný policista facku druhému stěžovateli, a to v průběhu výslechu týkajícího se hádky mezi druhým stěžovatelem, jeho matkou a třetí osobou. Policista stěžovatele udeřil potom, co jej požádal, aby se neopíral o jeho psací stůl. Dále ho nutil podepsat prohlášení pod vyhrůžkou umístění do cely. Stěžovatelé přitom předložili lékařský záznam potvrzující podlitinu na levé lici druhého stěžovatele. Vláda tvrdila, že stěžovatel se choval v průběhu výslechu velice arogantně, policistům vyhrožoval, dotčený policista však navzdory tomu zůstal klidný a trpělivý (§ 15–17).

V pozadí těchto událostí je dle tvrzení stěžovatelů dlouhodobé napětí mezi jejich rodinou a policejní stanicí, které se datuje od roku 1999, kdy byl bratr stěžovatelů obviněn z poškrábání automobilu jednoho z policistů. Od této doby byli členové rodiny oběťmi verbálního i fyzického násilí ze strany policie (§ 18–23).

Dne 9. prosince 2003 podal první stěžovatel stížnost výboru policejních služeb, druhý stěžovatel stížnost podal hned dne 23. února 2004. Oba dotčení policisté byli následně obviněni z použití násilí vůči jednotlivcům v průběhu výkonu služby. Vyšetřující soudce se v srpnu 2004 rozhodl vyšetřování zastavit a postoupil spisový materiál státnímu zástupci. Příkazem ze dne 27. listopadu 2007 pak příslušný senát soudu prvního stupně v Bruselu trestní stíhání policistů zastavil. Rozhodnutí o zastavení stíhání potvrdil i senát pro obžalobu bruselského odvolacího soudu (§ 24–42).

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K tvrzenému porušení čl. 3 Úmluvy

54. Stěžovatelé namítali, že policisté jim v době jejich zadržení na policejní stanici Saint-Josse-ten-Noode dali facku. Tvrdili, že se stali oběťmi ponižujícího zacházení. Dále namítali, že vyšetřování jejich stížností bylo neúčinné, neúplné, podjaté a nepřiměřené dlouhé. Uplatnili přitom čl. 3, čl. 6 odst. 1 a čl. 13 Úmluvy. ...

55. ... senát považoval za vhodné přezkoumat tvrzení stěžovatelů pouze ve smyslu čl. 3 Úmluvy. Velký senát s tímto přístupem souhlasí. Bude proto postupovat stejným způsobem.

A. Rozsudek senátu

56. Senát ve svém rozsudku odkázal na zásady plynoucí z judikatury Soudu ve vztahu k čl. 3 Úmluvy. Poukázal zejména na zásadu, že v situaci, kdy o událostech vědí v plné míře, nebo z větší části, výlučně státní orgány, jak je tomu u osob, jež jsou pod jejich kontrolou v rámci zadržení, se v případě zranění, k nimž došlo v průběhu takového zadržení, uplatní výrazná skutková domněnka. Bylo tedy na vládě, aby poskytla uspokojivé a přesvědčivé vysvětlení předložením důkazů ohledně skutkových okolností, které by zpochybnilly skutkový stav popsany oběťmi. Senát rovněž připomenul zásadu, že v situaci, kdy je jednotlivec zbaven svobody a obecněji konfrontován s úředníky donucovacích orgánů, snižuje jakékoli použití fyzické síly, které nebylo nezbytně nutné z důvodu chování osoby, lidskou důstojnost a je v zásadě porušením práv chráněných čl. 3. Pro to, aby špatné zacházení spadalo pod čl. 3, musí dosáhnout minimálního stupně závažnosti. Některé

formy násilí navíc pod čl. 3 nespadají, přestože je lze odsoudit z morálního hlediska i z hlediska vnitrostátního práva smluvních států. Senát navíc poznamenal, že vláda rozporovala skutečnost, že policisté dali stěžovatelům facku, a předložila lékařská potvrzení prokazující, že zaznamenaná zranění nebyla způsobena fackami. Rozhodnutí o pravdivosti či nepravdivosti stěžovatelových tvrzení nicméně shledal zbytečným, jelikož i v situaci, kdy by tato tvrzení byla prokázána, by jednání, které stěžovatelé rozporovali, za daných okolností nepředstavovalo porušení čl. 3 Úmluvy. ...

...

B. Hodnocení Soudu

1. Hmotný aspekt stížnosti

a) Obecné zásady

81. Článek 3 Úmluvy zakotvuje jednu z nezákladnějších hodnot demokratické společnosti (viz, kromě dalších, *Selmouni proti Francii*, č. 25803/94, rozsudek velkého senátu ze dne 28. července 1999, § 95; *Labita proti Itálii*, č. 26772/95, rozsudek velkého senátu ze dne 6. dubna 2000, § 119; *Gäfgen proti Německu*, č. 22978/05, rozsudek velkého senátu ze dne 1. června 2010, § 87; *El-Masri proti Bývalé jugoslávské republice Makedonie*, č. 39630/09, rozsudek velkého senátu ze dne 13. prosince 2012, § 195; a *Mocanu a ostatní proti Rumunsku*, č. 10865/09, 45886/07 a 32431/08, rozsudek ze dne 17. září 2014, § 315). Zákaz mučení a nelidského a ponižujícího zacházení nebo trestu je tedy civilizační hodnotou úzce spjatou s respektováním lidské důstojnosti.

Na rozdíl od většiny hmotněprávních ustanovení Úmluvy čl. 3 neumožňuje žádné výjimky nebo derogace přípustné podle čl. 15 odst. 2, a to ani v případě veřejného ohrožení života nebo národa (ibid.). I za těch nejnáročnějších okolností, jakými je např. boj proti terorismu a organizovanému zločinu, Úmluva v absolutním měřítku zakazuje mučení a nelidské nebo ponižující zacházení nebo trest, a to bez ohledu na chování dotčené osoby [viz, kromě dalších, *Chahal proti Spojenému království*, č. 22414/93, rozsudek velkého senátu ze dne 15. listopadu 1996, § 79; a *Labita, Gäfgen a El-Masri*, citováno, výše; viz také *Gruzie proti Rusku (I)*, č. 13255/07, rozsudek velkého senátu ze dne 3. července 2012, § 192; a *Svinarenko a Slyadnev proti Rusku*, č. 32541/08 a 43441/08, rozsudek velkého senátu ze dne 17. července 2014, § 113].

82. Tvrzení o špatném zacházení ve smyslu čl. 3 musí být doloženo vhodnými důkazy. K posouzení důkazů Soud přistupuje se standardem důkazu „bez důvodné pochybnosti“, zároveň ale dodává, že takový důkaz může plynout z koexistence dostatečně silných, jasných a souhlasných závěrů nebo obdobných nevyvratitelných skutkových domněnek (viz, kromě dalších, *Irsko proti Spojenému království*,

č. 5310/71, rozsudek ze dne 18. ledna 1978, § 161; *Labita*, citováno výše, § 121; *Jalloh proti Německu*, č. 54810/00, rozsudek ze dne 11. července 2006, § 67; *Ramirez Sanchez proti Francii*, č. 59450/00, rozsudek ze dne 4. července 2006, § 117; a *Gäfgen*, citováno výše, § 92).

83. K poslednímu bodu Soud vysvětlil, že v situaci, kdy o událostech vědí v plné míře, nebo z větší části, výlučně státní orgány, jak je tomu u osob, jež jsou pod jejich kontrolou v rámci zadržení, se v případě zranění, k nimž došlo v průběhu takového zadržení, uplatní výrazná skutková domněnka. Důkazní břemeno k poskytnutí uspokojivého a přesvědčivého vysvětlení předložením důkazů ohledně skutkových okolností, které by zpochybnily skutkový stav popsaný oběťmi, je tedy na vládě (viz *Salman*, citováno výše, § 100; *Rivas proti Francii*, č. 59584/00, rozsudek ze dne 1. dubna 2004, § 38; dále, kromě jiných, *Turan Çakar proti Belgii*, č. 44256/06, rozsudek ze dne 10. března 2009, § 54; *Mete a ostatní proti Turecku*, č. 294/08, rozsudek ze dne 4. října 2012, § 112; *Gäfgen*, citováno výše, § 92; a *El-Masri*, citováno výše, § 152). V případě absence takového vysvětlení může Soud vyvodit závěry, které budou v neprospěch vlády (viz, kromě dalších, *El-Masri*, citováno výše, § 152). To je odůvodněno skutečností, že zajištěné osoby jsou ve zranitelném postavení a státní orgány mají povinnost je chránit (viz, kromě dalších, *Salman*, citováno výše, § 99).

84. Senát v projednávaném případě shledal, že stejné zásady se uplatní v kontextu kontroly totožnosti na policejní stanici (jak tomu bylo v případě prvního stěžovatele) nebo výslechu při té příležitosti (jak tomu bylo v případě druhého stěžovatele). Velký senát s tím souhlasí a zdůrazňuje, že zásady stanovené v odst. 83 se použijí ve všech případech, kdy jsou osoby pod kontrolou policie nebo obdobného orgánu.

85. Soud dále v rozsudku *El-Masri* (citováno výše, § 155) zdůraznil, že i přesto, že uznal, že v situaci, kdy to není s ohledem na okolnosti daného případu nevyhnutelné, musí být opatrný, aby při stanovení skutkových okolností nezastával roli soudu prvního stupně (viz *McKerr proti Spojenému království*, č. 28883/95, rozhodnutí ze dne 4. dubna 2000), musí u námitek ve smyslu čl. 3 Úmluvy uplatnit „zvláště podrobný přezkum“ (viz, *mutatis mutandis*, *Ribitsch proti Rakousku*, č. 18896/91, rozsudek ze dne 4. prosince 1995, § 32; a *Georgiy Bykov proti Rusku*, č. 24271/03, rozsudek ze dne 14. října 2010, § 51), a to i pokud již proběhlo vnitrostátní řízení a vyšetřování (viz *Cobzaru proti Rumunsku*, č. 48254/99, rozsudek ze dne 26. července 2007, § 65). Jinými slovy, Soud je v takovém kontextu připraven provést podrobný přezkum zjištění vnitrostátních soudů. Při jejich přezkumu může vzít v úvahu kvalitu vnitrostátního řízení a případné vady rozhodovacího procesu (viz *Denisenko a Bogdanchikov proti Rusku*, č. 3811/02, rozsudek ze dne 12. února 2009, § 83).

86. Špatné zacházení musí, aby spadalo do rozsahu čl. 3, dosáhnout minimálního stupně závažnosti. Posouzení tohoto minima závisí na všech okolnostech

případu, jako je délka trvání zacházení, jeho fyzické nebo psychické důsledky, a v některých případech i na pohlaví, věku a zdravotním stavu (viz, kromě dalších, *Irsko proti Spojenému království*, citováno výše, § 162; *Jalloh*, citováno výše, § 67; *Gäfgen*, citováno výše, § 88; *El-Masri*, citováno výše, § 196; a *Svinarenko a Slyadnev*, citováno výše, § 114). Další faktory zahrnují účel, pro který ke špatnému zacházení došlo, společně s úmyslem nebo motivací s ním související (srov. *inter alia*, *Aksoy proti Turecku*, č. 21987/93, rozsudek ze dne 18. prosince 1996, § 64; *Egmez proti Kypru*, č. 30873/96, rozsudek ze dne 21. prosince 2000, § 78; a *Krastanov proti Bulharsku*, č. 50222/99, rozsudek ze dne 30. září 2004, § 53; viz také, kromě dalších, *Gäfgen*, citováno výše, § 88; a *El-Masri*, citováno výše, § 196), přestože absence úmyslu ponížít nebo snižovat důstojnost oběti nemůže nezvratně vyloučit konstatování porušení čl. 3 (viz, kromě dalších, *V. proti Spojenému království*, č. 24888/94, rozsudek velkého senátu ze dne 16. prosince 1999, § 71; a *Svinarenko a Slyadnev*, citováno výše, § 114). Ohled musí být brán také na kontext, ve kterém ke špatnému zacházení došlo, jako je atmosféra zvýšeného napětí a emocí (srov., kupř., *Selmouni*, citováno výše, § 104; a *Egmez*, citováno výše, § 78; viz také, kromě dalších, *Gäfgen*, citováno výše, § 88).

87. Špatné zacházení, které dosahuje daného minimálního stupně závažnosti, obvykle zahrnuje skutečné tělesné zranění nebo intenzivní fyzické či psychické utrpení. I v případě absence těchto aspektů, kdy zacházení ponizuje nebo snižuje důstojnost jednotlivce, lze projevení nedostatku respektu či snížení jeho lidské důstojnosti nebo vyvolání pocitů strachu, úzkosti či pocitu méněcennosti, schopné zlomit psychický nebo fyzický odpor jednotlivce, charakterizovat jako ponižující a rovněž spadá do zákazu stanoveného čl. 3 [viz, kromě dalších, *Vasyukov proti Rusku*, č. 2974/05, rozsudek ze dne 5. dubna 2011, § 59; *Gäfgen*, citováno výše, § 89; *Svinarenko a Slyadnev*, citováno výše, § 114; a *Gruzie proti Rusku (I)*, citováno výše, § 192]. Je nutné zdůraznit, že může stačit, pokud je oběť ponížena ze svého vlastního pohledu, i když tomu tak není z pohledu jiných (viz, kromě dalších, *Tyrrer proti Spojenému království*, č. 5856/72, rozsudek ze dne 25. dubna 1978; a *M. S. S. proti Belgii a Řecku*, č. 30696/09, rozsudek velkého senátu ze dne 21. ledna 2011, § 220).

88. S ohledem na okolnosti případu Soud dále považuje za zvláště důležité zdůraznit, že ve vztahu k osobě zbavené svobody, nebo obecněji osobě konfrontované s příslušníky donucovacích orgánů, jakékoli použití fyzické síly, které nebylo nezbytně nutné s ohledem na její vlastní chování, snižuje lidskou důstojnost a je v zásadě porušením práva zakotveného v čl. 3 (viz, kromě dalších, *Ribitsch*, citováno výše, § 38; *Mete a ostatní*, citováno výše, § 106; a *El-Masri*, citováno výše, § 207).

89. Slovo „důstojnost“ se objevuje v mnoha mezinárodních a regionálních textech a nástrojích (viz odst. 45–47). I když Úmluva tento koncept nezmiňuje – objevuje se nicméně v preambuli Protokolu č. 13 k Úmluvě, týkajícím se zrušení trestu smrti

za každých okolností –, Soud zdůraznil, že respektování lidské důstojnosti je součástí samotné podstaty Úmluvy (viz *Svinarenko a Slyadnev*, citováno výše, § 118), společně s lidskou svobodou (viz *C. R. proti Spojenému království*, č. 20190/92, rozsudek ze dne 22. listopadu 1995, § 42; a *S. W. proti Spojenému království*, č. 20166/92, rozsudek ze dne 22. listopadu 1995, § 44; viz také, kromě dalších, *Pretty proti Spojenému království*, č. 2346/02, rozsudek ze dne 29. dubna 2002, § 65).

90. Navíc, mezi konceptem „ponižujícího“ zacházení nebo trestu ve smyslu čl. 3 Úmluvy a mezi respektováním „důstojnosti“ je silná souvislost. V roce 1973 Evropská komise pro lidská práva zdůraznila, že v kontextu čl. 3 Úmluvy výraz „ponižující zacházení“ ukázal, že obecným účelem tohoto ustanovení bylo předcházet zvláště závažným zásahům do lidské důstojnosti (viz *East African Asians proti Spojenému království*, č. 4403/70, 4404/70, 4405/70, 4406/70, 4407/70, 4408/70, 4409/70, 4410/70, 4411/70, 4412/70, 4413/70, 4414/70, 4415/70, 4416/70, 4417/70, 4418/70, 4419/70, 4422/70, 4423/70, 4434/70, 4443/70, 4476/70, 4477/70, 4478/70, 4486/70, 4501/70, 4526/70, 4527/70, 4528/70, 4529/70 a 4530/70, zpráva Komise ze dne 14. prosince 1973). Samotný Soud poprvé explicitně odkázal na tento koncept v rozsudku *Tyrrer* (citováno výše) nikoliv ve vztahu k „ponižujícímu zacházení“, ale k „ponižujícímu trestu“. Při zjištění, že sporný trest byl ve smyslu čl. 3 Úmluvy ponižující, Soud zohlednil skutečnost, že „i když stěžovatel netrpěl vážnými nebo dlouhotrvajícími fyzickými následky, jeho trest – v rámci kterého byl trestán jako objekt moci státních orgánů – představoval zásah přesně do toho, co je jedním z hlavních cílů ochrany čl. 3, konkrétně do lidské důstojnosti a fyzické integrity“ (§ 33). Hodně dalších rozsudků zdůraznilo úzkou souvislost mezi konceptem „ponižujícího zacházení“ a respektováním „důstojnosti“ (viz kupř. *Kudla proti Polsku*, č. 30210/96, rozsudek velkého senátu ze dne 26. října 2010, § 94; *Valašinas proti Litvě*, č. 44558/98, rozsudek ze dne 24. července 2001, § 102; *Yankov proti Bulharsku*, č. 39084/97, rozsudek ze dne 11. prosince 2003, § 114; a *Svinarenko a Slyadnev*, citováno výše, § 138).

b) Použití v projednávaném případě

i) Zjištění skutkového stavu

91. Vláda nijak nepochybovala výše uvedenou zásadu, že v případě, kdy osoba poté, co byla pod kontrolou policie, vykazuje stopy po úderech, přičemž namítá, že jsou tyto stopy výsledkem špatného zacházení, zde existuje vyvratitelná domněnka, že tomu tak opravdu bylo (viz odst. 83–84). Uznala také, že tato zásada byla užita i v projednávaném případě. Tvrdila však, že lékařská potvrzení, předložená stěžovatelem, neprokázala, že by zmíněná zranění byla následkem facky ani že by tato facka byla způsobena policisty, zvláště když dotyční policisté taková jednání vždy popřeli. Dodala, že žádný z důkazů shromážděných během vyšetřování jejich popření nepochyboval.

92. Soud podotýká, že proto, aby byla příslušná domněnka užita v jejich prospěch, musí jednotlivci, kteří tvrdí, že jsou oběťmi násilí ve smyslu čl. 3 Úmluvy, prokázat, že se stopy po špatném zacházení objevily poté, co byli pod kontrolou policie či obdobného orgánu. Mnoho případů, kterými se Soud zabýval, ukázalo, že takové osoby si zpravidla za tímto účelem opatří lékařská potvrzení popisující zranění či stopy po úderech, kterým Soud přiznává podstatnou důkazní váhu.

93. Soud dále připomíná, že lékařská potvrzení předložená v projednávaném případě, jejichž autentičnost nebyla zpochybněna, zmiňují, v případě prvního stěžovatele, jeho „šok“, „erytém na levé tváři (ustupující)“ a „erytém na levé straně vnějšího zvukovodu“ (viz odst. 12) a, v případě druhého stěžovatele, „podlitiny na levé tváři“ (viz odst. 16). Jedná se o možné následky facky na tvář.

94. Soud také uvádí, že potvrzení byla vydána v den předmětných událostí, krátce poté, co stěžovatel opustil policejní stanici v Saint-Josse-ten-Noode, což přidává na jejich důkazní hodnotě. Potvrzení týkající se prvního stěžovatele bylo vydáno 8. prosince 2003 v 19.20 hod., přičemž na policejní stanici se první stěžovatel nacházel od 16.00 do 17.30 hod. (viz odst. 12 a 14). Potvrzení pro druhého stěžovatele je datováno na 23. února 2004 a bylo sepsáno před 11.20 hod., když bylo představeno Výboru P (viz odst. 25), přičemž druhý stěžovatel byl na policejní stanici mezi 9.44 a 10.20 hod. (viz odst. 15 a 16).

95. Soud poznamenává, že nebylo nijak zpochybňováno, že stěžovatelé při vstupu na policejní stanici Saint-Josse-ten-Noode nevykazovali žádné takové znaky.

96. Konečně dotyční policisté po celou dobu vnitrostátního řízení soustavně popírali, že by stěžovatele udeřili. Stěžovatelé však stejně soustavně tvrdili přesný opak. Navíc vzhledem k závažným nedostatkům ve vyšetřování (viz odst. 124–134) je možné usuzovat, že tvrzení policistů pouze odpovídala skutečnosti, že vyšetřování neprokázalo opak.

97. Co se týče hypotézy, kterou na jednání zmínila vláda, podle níž si údajně stěžovatelé dali facku sami, aby mohli proti policii vznést obvinění (viz odst. 68), Soud uvádí, že neexistuje žádný důkaz, který by ji potvrzoval. S ohledem na důkazy předložené stranami navíc není zřejmé, že by daná hypotéza byla zmíněna před vnitrostátními soudy.

98. Soud ve světle výše uvedeného považuje za dostatečně prokázané, že se podlitiny popsané v potvrzeních a předložené stěžovateli objevily v okamžiku, kdy byli stěžovatelé pod kontrolou policie na stanici v Saint-Josse-ten-Noode. Soud také připomíná, že vláda nebyla schopna předložit jakýkoli důkaz, který by mohl vyvolat pochybnosti o podání stěžovatelů týkajícím se toho, že podlitiny byly následkem facky ze strany policisty. Soud tedy považuje tuto skutečnost za prokázanou.

99. Zbývá ještě určit, zda jsou stěžovatelé oprávněni tvrdit, že zacházení, které namítají, bylo v rozporu s čl. 3 Úmluvy.

ii) Klasifikace zacházení se stěžovateli

100. Jak již Soud dříve upozornil (odst. 88), v případě, kdy je osoba zbavena svobody nebo je, obecněji vzato, konfrontována s příslušníky donucovacích orgánů, jakékoli užití fyzické síly, které vzhledem k chování osoby není nezbytně nutné, snižuje lidskou důstojnost a je v zásadě zásahem do práva uvedeného v čl. 3 Úmluvy.

101. Soud zdůrazňuje, že slovo „v zásadě“ nelze chápat v tom smyslu, že by mohlo dojít k situaci, kdy není učiněn takový závěr o porušení, protože nebylo dosaženo prahu závažnosti (viz odst. 86–87). Jakýkoli zásah do lidské důstojnosti naráží na samotnou podstatu Úmluvy (viz odst. 89). Z toho důvodu jakékoli jednání příslušníků donucovacího orgánu vůči jednotlivci, které snižuje jeho lidskou důstojnost, představuje porušení čl. 3 Úmluvy. To platí obzvláště pro použití fyzické síly proti jednotlivci v situaci, kdy to vzhledem k jeho chování není nezbytně nutné, a to bez ohledu na dopad na dotyčnou osobu.

102. V projednávaném případě vláda netvrdila, že facky, které stěžovatelé namítali, odpovídaly použití fyzické síly, která byla vzhledem k jejich chování nezbytně nutná; jednoduše popřeli, že by k jakékoli facec vůbec došlo. Ve skutečnosti však ze soudního spisu plyne, že každá z facec byla impulzivním činem v reakci na postoj vnímaný jako neuctivý, což je zajisté nedostatečné k nastolení takové nezbytnosti. Soud tedy konstatuje, že důstojnost stěžovatelů byla narušena, a došlo proto k porušení čl. 3 Úmluvy.

103. Soud každopádně zdůrazňuje, že facka daná příslušníkem donucovacího orgánu jednotlivci, který je zcela pod jeho kontrolou, představuje vážný útok na důstojnost tohoto jednotlivce.

104. Facka má značný dopad na osobu, která ji dostala. Facka na tvář ovlivňuje část těla jednotlivce, která vyjadřuje jeho důstojnost, projevuje jeho sociální identitu a představuje centrum jeho smyslů (zrak, řeč a sluch), které jsou užívány pro komunikaci s ostatními. Soud již měl příležitost zdůraznit roli tváře v sociální interakci (viz *S. A. S. proti Francii*, č. 43835/11, rozsudek velkého senátu ze dne 1. července 2014, týkající se zákazu nošení oblečení skrývajících obličej na veřejných prostranstvích, § 122 a 141). Bere také v úvahu specifickou povahu této části těla v kontextu čl. 3 Úmluvy a má za to, že „zejména kvůli jejímu umístění“ byl úder do hlavy jednotlivce během jeho zadržení, které způsobilo otoky a modřiny na čele o velikosti 2 cm, dostatečně závažný, aby vyvolal pochybnosti ve smyslu čl. 3 (viz *Samüt Karabulut proti Turecku*, č. 16999/04, rozsudek ze dne 27. ledna 2009, § 41 a 58).

105. Soud zdůrazňuje, že na to, aby došlo k ponižujícímu zacházení ve smyslu čl. 3 Úmluvy, zcela postačuje, když je oběť ponižena ve svých vlastních očích (viz

odst. 87). Není pochyb o tom, že i jedna neúmyslná facka, jež je pro osobu, která ji dostala, prosta jakéhokoli vážného dlouhodobého následku, může být touto osobou vnímána jako ponižující.

106. To platí zejména ve chvíli, kdy dá příslušník donucovacího orgánu facku osobě, která je pod jeho kontrolou, protože to zdůrazňuje nadřazenost a podřízenost, které za daných okolností ze své definice charakterizují vztah mezi tímto příslušníkem a dotyčnou osobou. Skutečnost, že oběti vědí, že je takový čin protiprávní, že představuje porušení morální a profesní etiky těmito příslušníky a – jak správně zdůrazňuje ve svém rozsudku senát – že je nepřijatelný, v nich může navíc vyvolat dojem svévolného zacházení, nespravedlnosti a bezmocnosti (pro úvahu nad tímto dojmem ve smyslu čl. 3 Úmluvy viz např. *Petyo Petkov proti Bulharsku*, č. 32130/03, rozsudek ze dne 7. ledna 2010, § 42 a 47).

107. Mimoto osoby, které jsou drženy v policejní vazbě, nebo dokonce jen přivedeny či předvolány na policejní stanici kvůli kontrole totožnosti nebo výsledku (stejně jako ve stěžovatelově případě), a v širším měřítku i všechny osoby, které jsou pod kontrolou policie či obdobného orgánu, se nacházejí ve zranitelné situaci. Orgány jsou tudíž povinny je chránit (viz odst. 83–84). Tím, že osobě fackou přivodí pocit ponížení, však tuto povinnost ignorují.

108. Skutečnost, že k face mohlo dojít ze strany policisty, který byl rozčilený neuctivým a provokativním chováním oběti, je zde irelevantní. Velký senát se proto v tomto bodě odchyluje od přístupu senátu. Jak již Soud dříve upozornil, Úmluva i za velmi obtížných okolností absolutně zakazuje mučení a nelidské či ponižující zacházení nebo trest, nehledě na chování dotyčné osoby (viz odst. 81). V demokratické společnosti není špatné zacházení nikdy vhodnou reakcí na problémy, kterým čelí orgány. Policie pak konkrétně „nesmí za žádných okolností způsobit, podněcovat nebo tolerovat jakýkoli čin násilí nebo nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestu“ (Evropský kodex policejní etiky, § 36; viz odst. 51). Článek 3 Úmluvy dále stanoví pozitivní závazek státu vzdělávat své příslušníky donucovacích orgánů takovým způsobem, aby zajistili vysoký stupeň své způsobilosti ve svém profesním jednání tak, aby nikdo nebyl podroben mučení či zacházení, které je v rozporu s tímto ustanovením (viz *Davydov a ostatní*, citováno výše, § 268).

109. Soud poznamenává, že první stěžovatel se narodil 22. srpna 1986 a ke dni 8. prosince 2003 mu tedy bylo 17 let. Byl proto v předmětném období nezletilým. Špatné zacházení může mít mnohem větší dopad – zejména z psychologického hlediska – na nezletilého (viz např. *Rivas*, citováno výše, § 42; a *Darraj proti Francii*, č. 34588/07, rozsudek ze dne 4. listopadu 2010, § 44) než na dospělého. Vzato v širším měřítku, Soud již v několika případech upozornil na zranitelnost nezletilých v kontextu čl. 3 Úmluvy. Konkrétně tomu tak bylo např. ve věcech *Okkali proti Turecku* (č. 52067/99, rozsudek ze dne 17. října 2006); *Yazgül Yılmaz proti Turecku* (č. 36369/06, rozsudek ze dne 1. února 2011) a *Iurcu proti Republice Moldavsko* (č. 33759/10, rozsudek ze dne 9. dubna 2013). Potřeba zohlednění

zranitelnosti nezletilých byla jasně potvrzena také na mezinárodní úrovni (viz odst. 52–53).

110. Soud zdůrazňuje, že pro příslušníky donucovacích orgánů, kteří jsou při výkonu svých povinností v kontaktu s nezletilými, je nezbytné, aby brali náležitý ohled na zranitelnost vyplývající z jejich mladého věku (Evropský kodex policejní etiky, § 44; viz odst. 51). Jednání policie vůči nezletilým může být neslučitelné s požadavky čl. 3 Úmluvy jednoduše proto, že jsou nezletilými, zatímco v případě dospělých by takové jednání mohlo být považováno za přijatelné. Z toho důvodu jsou příslušníci donucovacích orgánů povinni při styku s nezletilými projevit větší obezřetnost a sebeovládání.

111. Závěrem lze tedy shrnout, že facca, kterou policisté dali oběma stěžovatelům ve chvíli, kdy byli pod jejich kontrolou na policejní stanici Saint-Josse-ten-Noode, neodpovídala použití fyzické síly, která byla vzhledem k jejich chování nezbytně nutná, a tedy snížila jejich důstojnost.

112. S ohledem na fakt, že stěžovatelé odkazovali pouze na menší tělesná zranění a neprokázali, že podstoupili vážné fyzické či psychické utrpení, nemůže být předmětné zacházení označeno jako nelidské nebo, *a fortiori*, mučení. Soud proto konstatuje, že v projednávaném případě se jednalo o ponižující zacházení.

113. V projednávaném případě tudíž došlo u obou stěžovatelů k porušení hmotněprávní stránky čl. 3.

2. Procesní aspekty stížnosti

a) Obecné zásady

114. Soud odkazuje na obecné zásady stanovené mimo jiné v *El-Masri* (citováno výše, § 182–185) a *Mocanu a ostatní* (citováno výše, § 316–326).

...

b) Použití v projednávaném případě

125. Vláda tvrdila, že způsob, kterým bylo vyšetřování vedeno, byl ve světle kritérií stanovených judikaturou, jak je uvedeno výše, uspokojivý.

128. Nicméně vyšetřující soudce, který zřejmě osobně nenařídil žádná specifická vyšetřující opatření, se omezil pouze na požádání vyšetřujícího oddělení Komise P, aby vzalo na vědomí občanskoprávní stížnosti stěžovatelů, vyslechlo stěžovatele s cílem zjištění podrobností jejich stížností, sestavilo zprávu o chování rodiny Bouyid, sepsalo seznam případů, která byla proti nim zahájena, a stížností, které podali, a aby vysvětlilo, jaké kroky byly doposud v této souvislosti podniknuty. Opo- minul provést, nebo zařídit, konfrontaci mezi dotyčnými policisty a stěžovatelem tvář v tvář, nebo vyslechnout či nařídít výslech lékařů, kteří sestavili lékařská potvrzení předložená stěžovateli, nebo osoby, která byla s prvním stěžovatelem ve chvíli, kdy jej policista A. Z. dne 8. prosince 2003 zastavil na ulici a kladl mu otázky (viz odst. 11), nebo vrchního dozorce K., který se dne 23. února 2004 setkal s druhým stěžova-

telem v jeho domě, ihned poté, co opustil policejní stanici Saint-Josse-ten-Noode (viz odst. 26). Taková opatření by však mohla pomoci při zjišťování skutkového stavu.

...

130. Kromě toho jak podání státního zástupce, tak ani příkaz senátu bruselského soudu první instance k zastavení řízení neobsahovaly odůvodnění. Senát pro obžalobu bruselského odvolacího soudu navíc při potvrzování příkazu k zastavení řízení téměř výhradně čerpal z výše zmíněné zprávy, týkající se chování rodiny Bouyid a popření obžalovaných policistů, aniž by posoudil důvěryhodnost a vážnost tvrzení stěžovatelů o tom, že jim dotyční policisté dali facku. Je třeba také poznamenat, že rozsudek senátu pro obžalobu ze dne 9. dubna 2008, který obsahuje pouze velmi stručný odkaz na lékařskou zprávu předloženou druhým stěžovatelem, vůbec nezmiňuje potvrzení předložené prvním stěžovatelem.

132. Konečně Soud upozorňuje na neobvyklou délku vyšetřování, ke které vládá neposkytla žádné vysvětlení. V případě prvního stěžovatele došlo k předmětným událostem 8. prosince 2003, v případě druhého potom 23. února 2004, přičemž stěžovatelé podali stížnost ke Komisi P dne 9. prosince 2003, resp. 23. února 2004, před žádostí o zahájení adhezního řízení ze dne 17. června 2004. Příkaz k zastavení řízení však byl učiněn teprve 27. listopadu 2007. Co se týče rozsudků senátu pro obžalobu bruselského odvolacího soudu a kasačního soudu, byly doručeny 8. dubna 2009, resp. 29. října 2008. Mezi podáním stížnosti prvním stěžovatelem a rozsudkem kasačního soudu uzavírajícím řízení tedy uběhlo skoro pět let, v případě druhého stěžovatele se potom jednalo o období čtyř let a osmi měsíců.

133. Jak již Soud dříve zdůraznil, ačkoli zde mohou existovat překážky či potíže, které v konkrétní situaci brání postupu ve vyšetřování, pohotovou reakci vnitrostátních orgánů při vyšetřování tvrzení o špatném zacházení lze obecně považovat za nezbytnou pro zachování důvěry veřejnosti v dodržování zásad právního státu ze strany těchto orgánů a pro zabránění jakémukoli výskytu nekalých praktik nebo toleranci nezákonného jednání (viz, mimo jiné, *McKerr proti Spojenému království*, č. 28883/95, rozsudek ze dne 4. května 2001, § 114; a *Mocanu a ostatní*, citováno výše, § 323).

134. S ohledem na výše uvedené má Soud za to, že stěžovatelům nebylo zaručeno účinné vyšetřování. V důsledku toho tedy konstatuje porušení procesní stránky čl. 3 Úmluvy.

III. K aplikaci čl. 41 a 46 Úmluvy

...

A) Újma

136. Stěžovatelé společně požadují 5 000 € za nemajetkovou újmu plynoucí z porušení článku hmotněprávní stránky čl. 3 Úmluvy a 48 110 € ve vztahu k nemajetkové újmě plynoucí z porušení procesní stránky daného článku. ...

...

138. Soud považuje za nesporné, že stěžovatelé utrpěli nemajetkovou újmu z důvodu porušení hmotněprávní a procesní stránky čl. 3 Úmluvy, jehož byli oběťmi. Na základě spravedlivého posouzení, jak požaduje čl. 41 Úmluvy, přiznává každému z nich 5 000 €.

....

VÝROK

Z těchto důvodů Soud

1. Čtrnácti hlasy proti třem *rozhoduje*, že došlo k porušení hmotněprávní stránky čl. 3 Úmluvy;

2. Jednomyslně *rozhoduje*, že došlo k porušení procesní stránky čl. 3 Úmluvy;

3. Patnácti hlasy proti dvěma *rozhoduje*,

a) že žalovaný stát má stěžovatelům z titulu nemajetkové újmy ve lhůtě tří měsíců zaplatit:

i) 5 000 € (pět tisíc eur) a případnou částku daně každému ze stěžovatelů za nemajetkovou újmu;

ii) 10 000 € (deset tisíc eur) a případnou částku daně každému ze stěžovatelů jako náhradu za náklady řízení;

b) že od uplynutí výše uvedené lhůty až do zaplacení bude stanovená částka zvyšována o prostý úrok se sazbou rovnající se sazbě marginální zápůjční facility Evropské centrální banky platné v tomto období, zvýšené o tři procentní body.

4. Jednomyslně *zamítá* návrh na přiznání spravedlivého zadostiučinění ve zbytku.

Společné částečně nesouhlasné stanovisko soudců de Gaetano, Lemmens a Mahoney

Soudci sice souhlasí s porušením procesní stránky čl. 3 Úmluvy, nicméně v případě hmotné stránky článku dospěli k jinému závěru než většina. Konkrétně nesouhlasí s charakteristikou předmětného jednání ve smyslu čl. 3, kterému byli stěžovatelé podrobeni. Na jednu stranu uznávají, že jakékoli užití fyzické síly ze strany policejního orgánu, které vzhledem k chování osoby není nezbytně nutné, snižuje lidskou důstojnost. Na druhou stranu však namítají, že nelze automaticky dospět k závěru, že jakýkoli takový zásah do lidské důstojnosti představuje porušení čl. 3. Soudci upozorňují zejména na spojení „v zásadě“, které implikuje existenci výjimek z pravidla, jako tomu bylo např. u případu *Irsko proti Spojenému království*. Tyto výjimky se týkají případů, kdy jednání

ze strany orgánu nedosahuje minimálního stupně závažnosti, který je nutno určit na základě specifických okolností případu, kterými jsou zejména délka trvání zacházení, jeho fyzické a psychické důsledky, úmysl či motivace a kontext, ve kterém k zacházení došlo. Důraz na roli takových výjimek by měl být dle názoru soudců kladen zejména v situaci, kdy se jedná o absolutní povahu zákazu, jako tomu je v případě ochrany základních práv ve smyslu čl. 3. Soudci se domnívají, že většina se v projednávaném případě nedostatečně zabývala specifickými okolnostmi případu, tedy zejména chováním obou stěžovatelů a napjatými vztahy mezi rodinou stěžovatelů a policisty; to stejné platí i pro argument o zranitelnosti nezletilých obětí. Soudci proto dospěli k závěru, že v projednávaném případě nebylo dosaženo minimálního stupně závažnosti a k porušení hmotné stránky čl. 3 tedy nedošlo.

(Zpracovala Ivona Věčerková)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
PRVNÍ SEKCE
30. července 2015
VĚC FERREIRA SANTOS PARDAL
(rozsudek ve věci Ferreira Santos Pardal proti Portugalsku,
stížnost č. 30123/10)

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 6

Odkazy na českou právní úpravu:
§ 20 a § 21 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů.

Klíčová slova:

Spravedlivý proces – právní jistota – právo na konzistentní judikaturu

Judikатурní rozpory u nejvyšší soudní instance jako důvod porušení práva na spravedlivý proces

Autorský komentář:

Předkládaný rozsudek se zabývá právem na konzistentní judikaturu v kontextu spravedlivého řízení. S poukazem na svou starší judikaturu Soud konstatuje, že judikатурní rozpory jsou ze své povahy vlastní každému systému a vyzdvihuje nezbytnost judikатурního vývoje. Nejvyšší soudní instance mají v tomto ohledu nicméně specifické postavení sjednocovatelů judikatury a případné judikатурní excesy v jejich judikatuře mohou narušovat zásadu právní jistoty a důvěru v soudnictví. To neplatí pro judikатурní obraty založené na nové interpretaci, které jsou zcela legitimní a nezbytné pro zlepšování soudního systému. Soud přitom hodnotí i existenci a účinnost mechanismů nápravy, které jsou ve vztahu k Nejvyššímu soudu upraveny zákonem o soudech a soudcích a jsou svěřeny jak jednotlivým senátům (v případě postoupení velkému senátu), tak předsedovi soudu, předsedům kolegií a velkému senátu (v případě stanovisek). Předmětný rozsudek je tak zejména apelem na soudy, zvláště na soudy nejvyšší instance, aby se vyvarovaly judikатурních rozporů, které mají povahu excesu a nejsou součástí přirozeného judikaturního vývoje. Jejich existence totiž může mít dopady nejenom na spravedlnost řízení v individuálních případech, ale na obecné fungování systému soudnictví jako takového a jeho vnímání veřejností.

(JUDr. Pavel Simon)

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatel byl v říjnu 1997 zraněn při dopravní nehodě, přičemž nehodu utrpěl jako cestující (nikoliv řidič) ve vlastním vozidle. Pojišťovna mu uhradila náklady spojené s hospitalizací a léčbou, a to až do konce roku 1998. V březnu 1999 pojišťovna stěžovatele informovala, že ho již považuje za zotaveného, přičemž má trvale sníženou pracovní schopnost o 28,8 %. Stěžovatel následně podal na pojišťovnu žalobu na náhradu újmy na zdraví, jelikož se domníval, že se na něj mělo vztahovat jeho vlastní pojištění občanskoprávní odpovědnosti, protože byl u nehody v pozici „třetí osoby“, nikoliv v pozici řidiče. Svého nároku se domáhal s odkazem na třetí směrnici Rady ze dne 14. května 1990 o sbližování právních předpisů členských států týkajících se pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel (90/232/EHS) a související vnitrostátní legislativu, soud prvního stupně nicméně jeho žalobu zamítl (§ 6–11).

Stěžovatel se proti rozhodnutí odvolal, přičemž odvolacímu soudu navrhl, aby Soudnímu dvoru Evropské unie předložil předběžnou otázku týkající se stanovení rozsahu pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel. Odvolací soud ale rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil a ve vztahu k nutnosti předložit předběžnou otázku uvedl, že předmětná směrnice je v portugalském právním řádu řádně transponována a o jejím výkladu nevznikají pochybnosti. Rozhodnutí nezvrátil ani Nejvyšší soud, který rovněž stěžovatelovu návrhu na předložení předběžné otázky nevyhověl (§ 12–16).

V prosinci 2007 stěžovatel zahájil řízení na náhradu škody a nemajetkové újmy proti státu, přičemž odpovědnost státu za škodu měla vzniknout pochybením soudů ve výše popsaném řízení. Stěžovatel požadoval náhradu škody a nemajetkové újmy v celkové výši 394 550 EUR, vzniklé v důsledku nesprávného výkladu směrnice 90/232/EHS. Soud prvního stupně stěžovatelův nárok neuznal, odvolací soud mu ale částečně vyhověl, jelikož dotčená směrnice ze své působnosti vylučuje výhradně řidiče vozidla. Konstatoval, že Nejvyšší soud pochybil, když předběžnou otázku nepředložil, a stát je proto odpovědný za škodu a nemajetkovou újmu vzniklou porušením unijního práva (§ 17–20).

Zastoupení státu podalo proti uvedenému rozhodnutí dovolání k Nejvyššímu soudu, kterému soud rozsudkem z 3. prosince 2009 vyhověl, přičemž s ohledem na časovou působnost zákona č. 67/2007 ze dne 31. prosince 2007, upravujícího otázky odpovědnosti státu za škodu a nemajetkovou újmu, včetně škody a újmy způsobené pochybením soudů, konstatoval, že na projednávanou situaci se předmětný zákon nevztahuje (§ 21–23).

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K tvrzenému porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy z důvodu porušení zásady právní jistoty

35. S poukazem na čl. 6 odst. 1 Úmluvy se stěžovatel domnívá, že výklad zákona o mimosmluvní občanskoprávní odpovědnosti státu za justiční omyl tak, jak jej provedl Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 3. prosince 2009, je v rozporu s jeho konstantní judikaturou a porušuje zásadu právní jistoty a zásadu spravedlivého řízení. Ve vztahu k čl. 13 Úmluvy namítá také neúčinnost žaloby z titulu mimosmluvní občanskoprávní odpovědnosti státu.

36. Soud připomíná, že čl. 6 Úmluvy je ve vztahu k čl. 13 *lex specialis*, a z něho plynoucí záruky jsou tak absorbovány zárukami plynoucími z čl. 6 (*Kudła proti Polsku*, č. 30210/96, rozsudek velkého senátu ze dne 26. října 2000, § 146). Soud proto posoudí stěžovatelovy námitky pouze ve vztahu k čl. 6 odst. 1 Úmluvy. ...

...

B) K věci samé

2. Hodnocení Soudu

a) Obecné zásady

42. V rozsudku velkého senátu *Nejdet Şahin and Perihan Şahin proti Turecku*, č. 13279/05, ze dne 20. října 2011, Soud připomněl základní zásady použitelné v případech týkajících se judikturních rozporů (*ibidem*, § 49–58 a 61). Tyto zásady lze shrnout následujícím způsobem:

a) Úkolem Soudu není nahradit vnitrostátní soudy: vykládat vnitrostátní legislativu je v první řadě úkolem vnitrostátních orgánů, zejména soudů a tribunálů (*Saez Maeso proti Španělsku*, č. 77837/01, rozsudek ze dne 9. listopadu 2004, § 22). Jeho role je omezena na ověření souladu účinků takového výkladu s Úmluvou (*Kouchoglou proti Bulharsku*, č. 48191/99, rozsudek ze dne 10. května 2007, § 50) a s výjimkou situací, kdy posouzení orgánů vykazuje znaky zjevné libovůle, není oprávněn zpochybnit výklad vnitrostátní legislativy provedený soudy (viz kupř. *Adamsons proti Lotyšsku*, č. 3669/03, rozsudek ze dne 24. června 2008, § 118).

b) Soudu obecně nenáleží srovnávat různá rozhodnutí vydaná nezávislými soudy, a to dokonce ani v případech na první pohled obdobných nebo propojených (*Engel a ostatní proti Nizozemsku*, č. 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72, 5370/72, rozsudek ze dne 8. června 1976, § 103; *Gregório de Andrade proti Portugalsku*, č. 41537/02, rozsudek ze dne 14. listopadu 2006, § 36; a *Adamsons*, citováno výše, § 118).

c) Judikатурní rozpory jsou ze své povahy vlastní každému soudnímu systému, který je postaven na systému soudů s teritoriální působností. Takové rozpory mohou vzniknout i v rámci jednoho soudu. To samo o sobě nelze považovat za situaci v rozporu s Úmluvou (*Santos Pinto proti Portugalsku*, č. 39005/04, rozsudek ze dne 20. května 2008, § 41; a *Tudor Tudor proti Rumunsku*, č. 21911/03, rozsudek ze dne 24. března 2009, § 29).

d) Kritéria, kterými se Soud řídí při posouzení toho, zda kontradiktorní rozhodnutí různých vnitrostátních soudů rozhodujících v posledním stupni představují porušení práva na spravedlivý proces chráněného čl. 6 odst. 1 Úmluvy, spočívají v určení toho, zda v judikatuře vnitrostátních soudů existují „hluboké a přetrvávající rozpory“, zda vnitrostátní právo upravuje mechanismy směřující na odstranění těchto nesrovnalostí, zda byly tyto mechanismy uplatněny a jaké byly účinky jejich uplatnění v neúspěšných případech [viz, kromě jiných, *Jordan Jordanov a ostatní proti Bulharsku*, č. 23530/02, rozsudek ze dne 2. července 2009, § 49–50; a také *Beian proti Rumunsku* (č. 1), č. 30658/05, rozsudek ze dne 6. prosince 2007, § 34–40; *Štefan a Štef proti Rumunsku*, č. 24428/03 a 26977/03, rozsudek ze dne 27. ledna 2009, § 33–36; *Schwarzkopf a Taussik proti České republice*, č. 42162/02, rozhodnutí ze dne 2. prosince 2008; *Tudor Tudor*, citováno výše, § 31; a *Štefanič a ostatní*, č. 38155/02, rozsudek ze dne 2. listopadu 2010, § 36].

e) Posouzení Soudu konstantně vychází ze zásady právní jistoty, která je implicitně obsažena ve všech člancích Úmluvy a která představuje jeden ze základních prvků právního státu [viz, kromě dalších, *Beian* (č. 1), citováno výše, § 39; *Jordan Jordanov a ostatní*, citováno výše, § 47 a *Štefanič a ostatní*, citováno výše, § 31].

f) Zásada právní jistoty směřuje zejména ke garantování určité stability právních situací a k podpoře důvěry veřejnosti v soudnictví. Existence odporujících si rozhodnutí může vyvolat stav právní nejistoty snižující důvěru veřejnosti v soudní systém, přičemž tato důvěra je jednou ze základních složek právního státu (*Paduraru proti Rumunsku*, č. 63252/00, rozsudek ze dne 1. prosince 2005, § 98; *Vinčić a ostatní proti Srbsku*, č. 44698/06 a další, rozsudek ze dne 1. prosince 2009, § 56; *Štefan a Štef*, citováno výše, § 33; a *Štefanič a ostatní*, citováno výše, § 38).

g) Z požadavku právní jistoty a ochrany legitimní důvěry jednotlivců nicméně neplyne právo na konstantní judikaturu (*Unédic proti Francii*, č. 20153/04, rozsudek ze dne 18. prosince 2008, § 74). Naopak, judikатурní vývoj není sám o sobě v rozporu s dobrou správou soudnictví, jelikož opuštění dynamického přístupu a vývoje může narušit jakoukoliv změnu nebo zlepšení (*Atanasovski proti Bývalé jugoslávské republice Makedonie*, č. 36815/03, rozsudek ze dne 14. ledna 2010, § 38).

h) Konečně, odlišný přístup při řešení dvou sporů by neměl být vnímán jako judikатурní rozpor, pokud je odůvodněn rozdíly v skutkových okolnostech případů (v tomto ohledu viz *Uçar proti Turecku*, č. 12960/05, rozhodnutí ze dne 29. září 2009).

b) Použití v projednávaném případě

43. Soud poznamenává, že vláda nerozporuje skutečnost, že vnitrostátní judikatura uznávala možnost žalovat stát v souvislosti s občanskoprávní odpovědností za škody způsobené z důvodu justičního omylu i před účinností zákona č. 67/2007 ze dne 31. prosince 2007. To plyne z relevantní judikatury Nejvyššího soudu uvedené v odst. 30.

44. V projednávaném případě Soud konstatuje, že rozsudkem ze dne 3. prosince 2009 Nejvyšší soud rozhodl, že v době, kdy nastaly sporné skutečnosti, nebylo možné stát žalovat v souvislosti s jeho odpovědností za justiční pochybení. Zrušením odvolacího rozsudku Nejvyšší soud vyjádřil přesvědčení, že rozsudek prvního stupně by měl přetrvat, i když z jiných důvodů (odst. 23).

45. Stejně jako v případě *Beian* (citováno výše) je tedy původcem judikатурních rozporů namítaných stěžovatelem soud nejvyšší instance.

46. Soud připomíná, že judikaturní rozpory jsou ze své povahy vlastní každému soudnímu systému, který je postaven na systému soudů s teritoriální působností.

47. Soud nicméně zdůrazňuje, že rolí nejvyšších soudních instancí je tyto rozpory řešit (*Zielinski a Pradal a Gonzalez a ostatní proti Francii*, č. 24846/94, 34165/96 až 34173/96, rozsudek velkého senátu ze dne 28. října 1999, § 59). V důsledku toho platí, že pokud rozdílná rozhodovací praxe vzniká u nejvyšších soudních instancí v zemi, je taková instance zdrojem právní nejistoty, jelikož narušuje zásadu právní jistoty a snižuje důvěru veřejnosti v systém soudnictví (*Beian*, citováno výše, § 39).

48. V projednávaném případě Soud poznamenává, že Nejvyšší soud přijal řešení, které bylo zcela protichůdné ve vztahu ke konstantní vnitrostátní judikatuře, jak plyne i z rozsudku ze dne 19. června 2008 [odst. 30 bod b)]. Domnívá se, že tyto dva rozsudky nelze vnímat jako judikaturní obrat založený na nové interpretaci práva, jelikož Nejvyšší soud se později vrátil ke své konstantní judikatuře (viz, *a contrario*, *Işık proti Turecku*, č. 35224/05, rozhodnutí ze dne 16. června 2009), jak ukazují rozsudky ze dne 28. února 2012 a 23. října 2014 [odst. 30 body d) a e)].

49. Z pohledu Soudu tyto dva rozdílné výklady týkající se přípustnosti žaloby na odpovědnost státu za pochybení justice ve vztahu k Nejvyššímu soudu nevyhnutelně vytvořily situaci judikaturní nejistoty, která byla způsobila narušit zásadu právní jistoty.

50. Soud zohledňuje tvrzení vlády, dle které stěžovatel v dané situaci disponoval prostředky nápravy. K prvnímu prostředku nápravy (*judgamento ampliado de revista*) Soud nicméně uvedl, že jeho uplatnění závisí na rozhodnutí předsedy Nejvyššího soudu, který v daném případě nejednal. Navzdory judikaturnímu rozporu uvnitř Nejvyššího soudu se předseda této nejvyšší soudní instance neobrátil na občanskoprávní kolegium Nejvyššího soudu s cílem zajistit jednotnost judikatury, i když tak v souladu s odst. 1 čl. 732-A občanského soudního řádu učinit mohl (odst. 28). Ve vztahu k mimořádnému prostředku nápravy na sjednocení judikatury (*recurso extraordinário de uniformização de jurisprudência*) Soud poznamenal

(v souladu s vládou, která to přiznává), že v době, kdy nastaly sporné skutečnosti, nebyl tento prostředek nápravy použitelný. Zákon č. 303/2007 ze dne 24. srpna 2007, upravující tento prostředek nápravy, se nevztahuje na řízení, která probíhala v momentě vstupu zákona v účinnost (odst. 29). Stěžovatel tedy nedisponoval mechanismem umožňujícím mírnit judikaturní rozpory existující u Nejvyššího soudu.

51. Soud tedy uzavírá, že judikaturní nejistota, vedoucí k odmítnutí stěžovatelovy žaloby, k níž se v projednávaném případě přidává absence mechanismu schopného zajistit jednotu rozhodovací praxe uvnitř nejvyšší vnitrostátní soudní instance, způsobila, že stěžovatel byl zbaven možnosti přezkumu své žaloby na náhradu škody proti státu, zatímco nárok ostatních osob v obdobné situaci byl uznán. Došlo proto k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

II. K tvrzenému porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy z důvodu porušení nestrannosti nejvyššího soudu

52. Stěžovatel ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy namítá rovněž porušení nestrannosti Nejvyššího soudu z důvodu, že Nejvyšší soud byl povolán rozhodnout o justičním omylu, jehož byl původcem.

53. Soud zdůrazňuje, že tato námitka je spojena s námitkou posouzenou výše, a proto ji rovněž prohlásil za přijatelnou.

54. Soud připomíná, že právo jednotlivce, aby byl jeho případ projednán nezávislým a nestranným soudem, je v širším smyslu pouze součástí práva na spravedlivé řízení, chráněné čl. 6 Úmluvy.

55. S ohledem na konstatování porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy (odst. 53) se Soud domnívá, že přezkum porušení stejného ustanovení z důvodu absence nestrannosti Nejvyššího soudu není na místě (viz, *mutatis mutandis*, *Beian*, citováno výše, § 45).

III. K aplikaci čl. 41 a 46 Úmluvy

...

A. Újma

57. Stěžovatel požaduje 479 091 € (EUR) za majetkovou újmu, kterou údajně utrpěl, přičemž tato částka odpovídá náhradě škody, kterou mu přiznal odvolací soud v Guimarães rozsudkem ze dne 23. dubna 2009, jenž byl následně zrušen rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 3. prosince 2009. Požaduje rovněž náhradu nemajetkové újmy, kterou údajně utrpěl, nárok však nevyčísľuje.

58. Vláda sumu požadovanou jako náhradu majetkové újmy popírá, jelikož neexistuje žádná příčinná souvislost mezi porušením a tvrzenou majetkovou újmou.

59. Soud mezi konstatovaným porušením a tvrzenou majetkovou újmou nespatřuje příčinnou souvislost a zamítá související žádost. Stěžovatel neupřesnil

částku, kterou požaduje v souvislosti s tvrzenou nemajetkovou újmou, Soud se tedy domnívá, že není na místě mu náhradu z tohoto titulu přiznat.

...

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. *Prohlašuje* stížnost za přijatelnou;
2. *Rozhoduje*, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy z důvodu porušení zásady právní jistoty;
3. *Rozhoduje*, že mu nenáleží přezkoumat námitky ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy týkající se porušení zásady nestrannosti Nejvyššího soudu.

(Zpracovala Mgr. Bc. Alžbeta Králová)

Tisk a distribuci zajišťuje Wolters Kluwer, a. s., U Nákladového nádraží 6, 130 00 Praha 3.

Ročně vycházejí 4 přílohové sešity.

Cena základního předplatného je 1 152 Kč bez DPH.

Odpovědná redaktorka: Marie Novotná, tel. 246 040 417, 603 826 881,

e-mail: marie.novotna@wolterskluwer.com

Administrace předplatného: Wolters Kluwer, a. s.,

U Nákladového nádraží 6, 130 00 Praha 3

Zákaznická linka: tel. 246 040 400, 246 040 401

e-mail: zakaznicke@wolterskluwer.com

Distribuce: CASUS direct mail, a. s.,

Žilinská 5/2773, 141 00 Praha 4